

**SERAMİK SANATINDA SGRAFİTO
SÜSLEMELER**

Kamuran Özlem SARNIÇ
(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2004

SERAMİK SANATINDA SGRAFİTO SÜSLEMELER

Kamuran Özlem SARNIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seramik Anasanat Dalı

Danışman: Prof. Zehra ÇOBANLI

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ocak 2004

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

SERAMİK SANATINDA SGRAFİTO SÜSLEMELER

Kamuran Özlem SARNIÇ

Seramik Anasanat Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ocak 2004

Danışman: Prof. Zehra ÇOBANLI

İnsanoğlunun yerleşik hayata geçişi ile, farklı ihtiyaçların ortaya çıkması sonucu, biraz da tesadüfi olarak toprak; ilk kez pişirilerek seramik haline dönüştürülmüştür. Seramiğin bulunuşundan itibaren onu süsleme düşüncesi de var olmuştur. Çünkü, insan denilen yeryüzünün en akıllı canlısı kabul edilen varlık, her zaman güzel olana ilgi duymuş, sahip olduklarını güzelleştirme çabası vermiştir. Bu çaba sonucunda farklı süsleme yöntemleri gelişmiştir. Seramik süsleme yöntemlerinden biri de sgrafitodur.

Sgrafito, ham, bisküvi, sırlı pişirimi yapılmış ürün üzerine uygulanan astar, boya, oksit yada sıra alttaki bünye görünüp bir kontrastlık oluşturacak şekilde kazıma yöntemidir. Sgrafitonun seramikle buluşması, insanoğlunun güzele olan düşkünlüğünün sonucunda M Ö 3000'lerde başladığı belirtilmektedir. Üretilen formlar, uygulaması en kolay yöntemlerden biri kabul edilen sgrafito ile süslenerek estetik bir değer kazanmıştır.

Seramiğin var oluşu ile neredeyse aynı tarihe sahip olan sgrafitonun bu sanat dalında dekoratif bir öge olarak geçmişten günümüze kadar geçirdiği evre, yapılan araştırmayla yeniden yorumlanarak değerlendirilmeye alınmıştır.

Bu amaçla araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sgrafitonun tanımı ve tarihsel gelişimi ele alınmıştır. İkinci bölümde yapım şekli anlatılmış, kullanılan malzeme ve aletler tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde, günümüzde sgrafito, bu konu üzerine çalışan sanatçılar ve eserlerinden örnekler verilmiştir. Dördüncü bölümde ise, seramik yüzeyler üzerinde dekoratif bir öge olarak sgrafito süsleme uygulamaları tarafımdan yapılmış ve bunlar yorumlanmıştır.

ABSTRACT

As human beings started settled life, with the emergence of different needs earth was fired and turned into ceramics for the first time even though it was coincidental. Ever since the ceramics was found, the idea of decorating it has been too. Man who has been considered as the cleverest of all creatures on earth, has always been interested in beauty and struggled to beautify that he has. This is a need like eating and drinking for human beings and it involves aesthetic consideration. One of the ceramics decoration way is sgraffito.

Sgraffito is the method of scratching the slip, stain, oxide or unfired glaze, bisque or glazed fired product until the body is seen and forms a contrast sight. Sgraffito and ceramics came together 3000's BC as a result of man's fond of beauty. Produced forms were decorated by using Sgraffito which has been considered as one of the easiest methods and gained an aesthetic value.

Sgraffito, which virtually has the same history as ceramics and its history as a decorative element in ceramics art evaluated in this study.

This study has four parts. In the first part sgraffito's definition and its historical development is examined. In the second part is production process is told and the tools and the ingredients are introduced. In the third part today's sgraffito is examined, artists and their works are introduced. In the fourth part sgraffito has been applied on ceramics surfaces as a decorative component and they have been explained.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Kamuran Özlem SARNIÇ'ı "Seramik Sanatında Sgrafito Süslemeler" başlıklı tezi 25 Şubat 2004 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Seramik Anasanat Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Zehro ÇOBANLI
Üye : Doç.Dr.Şerife ÖZÜDOĞRU
Üye : Yrd.Doç.Soner GENÇ

Prof.Dr.Murhan AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

İnsanoğlunun tesadüfi bir şekilde toprağı pişirip seramik haline dönüştürmesinin ardından, doğasında bulunan güzel olana düşkünlüğü süsleme yöntemlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Neolitik çağlardan itibaren ürettikleri seramikleri süsleyen insanoğlunun en erken ve yaygın bir şekilde kullandığı yöntemlerden birisi de sgrafitodur.

Süsleme, seramik üretiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Geliştirilen yöntemler, farklı kültürlerde, farklı inanışlarda, sanat kuramlarının ve teknolojinin de etkisiyle her üretimde yeni sözler söylemeye yardımcı olmaktadır. Tarihsel süreçte birçok medeniyet tarafından değişik zaman dilimlerinde üst sınıfın seramiklerinin süslemelerinde de kullanılan sgrafito, ham, bisküvi ve sırlı pişirimi yapılmış ürün üzerine uygulanabilen, uygulayıcıya alternatif üretim imkanları sunan bir yöntemdir.

Araştırmanın hazırlanmasında yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen, danışmanım Prof. Zehra Çobanlı'ya ve aileme teşekkürü borç bilirim.

Kamuran Özlem SARNIÇ

Eskişehir, 2004

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZGEÇMİŞ.....	vi
RESİMLER LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SGRAFİTO'NUN TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1. SGRAFİTONUN TANIMI.....	2
2. SGRAFİTONUN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	2
2.1. Eski Yunan.....	3
2.2. Roma.....	5
2.3. Asya	5
2.3.1. Uzakdoğu.....	5
2.3.2. İslam Medeniyetleri.....	8
2.4. Bizans.....	16
2.5. Avrupa	18
2.6. Afrika	28
2.7. Amerika	30
2.7.1. Birleşik Amerika.....	32
2.8. Avustralya	33

İKİNCİ BÖLÜM

SGRAFİTO SÜSLEMELERDE KULLANILAN MALZEMELER, YAPIM

TEKNİKLERİ, KARŞILAŞILABİLECEK PROBLEMLER VE MOTİFLER

1. SGRAFİTO SÜSLEMELERDE KULLANILAN MALZEMELER.....	34
1.1. Bünyeler.....	34
1.1.1. Kırığı Renkli ve Beyaz Olan Gözenekli Bünyeler.....	35
1.1.2. Kırığı Renkli ve Beyaz Olan Gözeneksiz Bünyeler.....	35
1.1.3. Kırığı Beyaz Olan Gözeneksiz Bünyeler.....	36
1.2. Sgrafito Süslemeli Ürünlerde Kullanılan Astarlar.....	37
1.2.1. Kullanılan Bünyeye Göre Astar Seçimi ve Hazırlanışı.....	39
1.3. Astar Yapımında Kullanılan Renklendirici Oksitler ve Boyalar.....	40
1.3.1. Renklendirici Oksitler.....	41
1.3.2. Renklendirici Boyalar.....	41
1.4. Sgrafito Süslemeli Ürünlerde Kullanılan Sırlar.....	42
1.5. Sgrafito Süslemeli Ürünlerde Kullanılan Aletler.....	43
2. SGRAFİTONUN YAPIM TEKNİKLERİ VE KARŞILAŞILABİLECEK	
PROBLEMLER.....	44
2.1. Ham Ürün Üzerine Uygulanan Sgrafito Süslemeler.....	45
2.2. Bisküvi Ürün Üzerine Uygulanan Sgrafito Süslemeler.....	46
2.3. Sırlı Ürün Üzerine Uygulanan Sgrafito Süslemeler.....	47
2.4. Sgrafito Süslemelerin Yapımında Karşılaşılabilecek Problemler.....	48
3. SGRAFİTO SÜSLEMELERDE SIKLIKLA KULLANILAN	
MOTİFLER.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GÜNÜMÜZ SERAMİĞİNDE SGRAFİTO SÜSLEMELER

1. GÜNÜMÜZ SERAMİĞİNDE SGRAFİTO SÜSLEMELERİN YERİ.....	53
2. SGRAFİTO ÇALIŞAN SANATÇILARA ÖRNEKLER.....	54
2.1. Chris Lewis.....	55
2.2. Claudia Reese.....	56
2.3. Clive Bowen.....	57
2.4. Harrison Mcintosh.....	58
2.5. Hasegawa Sojin.....	59
2.6. Hristo Ivanov.....	60
2.7. Jale Yilmabaşar.....	61
2.8. Jang Song Mo.....	62
2.9. Jenny Clarke.....	63
2.10. Jody Naranjo.....	64
2.11. John Maltby.....	65
2.12. Kurt Weiser.....	66
2.13. Larry Halvorsen.....	67
2.14. Leonel Lopez Saenz.....	69
2.15. Leslie Thompson.....	70
2.16. Lucie Rie.....	71
2.17. Lynn Peters.....	72
2.18. Mary Wondrausch.....	73
2.19. Michael Cardew.....	74
2.20. Mike Levy.....	75
2.21. Ochiai Miyako.....	76
2.22. Peter Stewart.....	77
2.23. Peter Voukos.....	78
2.24. Phil Rogers.....	79
2.25. Siddig El'nigoumi.....	80
2.26. Susan Papa.....	81

2.27. Suzy Atkins & Nigel Atkins.....	82
2.28. Zehra Çobanlı.....	83

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SERAMİK SANATINDA DEKORATİF BİR ÖĞE OLARAK SGRAFİTO UYGULAMALARI

1. SGRAFİTO SÜSLEMELİ SERAMİK ÜRÜN UYGULAMALARI.....	84
1.1. Uygulamalarda Kullanılan Astar ve Sır Reçeteleri.....	84
2. KIRIĞI RENKLİ BÜNYELERLE YAPILAN SGRAFİTO UYGULAMALARI 1000 C°.....	90
3. KIRIĞI BEYAZ BÜNYELERLE YAPILAN SGRAFİTO UYGULAMALARI 1000 C°.....	92
SONUÇ.....	104
KAYNAKÇA.....	106

RESİMLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Resim 1: Sgrafito Süslemeli Bir Vazo ve İki Kase, Siklad Adası, MÖ. 3200-2800.....	4
Resim 2: MÖ.6. y.y.'a Ait yunan Amforalarından Detay 'Sgrafito Süslemeli, Siyah Figürlü'	4
Resim 3: Astarlı Sgrafito Süslemeli Vazo Song Hanedanlığı 11.y.y. Cizhou Ürünü.....	6
Resim 4: Ponch'ong Ürünü Sgrafito Süslemeli Vazo 15.y.y.....	7
Resim 5: 19,3 cm Aghkand Sgrafito Süslemeli Büyük Kase M.S 12 y.y,İran.....	9
Resim 6: Kırmızı Hamurlu Toprak Bünye Üzeri Sgrafito Süslemeli Kase, MÖ 12.yy İran.....	10
Resim 7: Sgrafito Süslemeli Selçuklu Vazosu.....	10
Resim 8: Bamiyan Kase Sgrafito Süslemeli Toprak Ürün MS 13.y.y'ın Başları, Bamiyan, Afganistan.....	11
Resim 9: Basit Sgrafito Süslemeli Ayaklı Kase, Memluk Dönemi MS 13.y.y'ın Sonu Mısır.....	12
Resim 10: Memluk Dönemi Sgrafito Süslemeli Tabak , MS 14.y.y, Mısır.....	13
Resim 11: Yeşil-Kahve Boyalı Sgrafito Süslemeli Kase.....	15
Resim 12: Sırsız Astarlı Sgrafito Süslemeli Kase.....	16

Resim 13: Kırmızı Hamurlu Bünye Üzerine, Beyaz Astarlı Sgrafito Süslemeli Tabak, 12.yy Bizans.....	18
Resim 14: Beauvais Ürünü Sgrafito Süslemeli Maşrapa 1730.....	19
Resim 15: 23 cm. ‘Hiç olmamasından.geç olması daha iyidir’ Yazılı Beauvais Ürünü Tabak	20
Resim 16: “Çiçekleri Vazosu” 28 cm. Sgrafito Süslemeli Tabak.....	21
Resim 17: Sgrafito Süslemeli Tabak ve Panoların Bulunduğu Bir Alman Evi.....	22
Resim 18: “Gökkuşağının İçinde İsa” 46 cm. Sgrafito Süslemeli Tabak,1753.....	23
Resim 19: 18 cm. Beyaz Astar Üzerine Manganez ve Bakır Boyalı Sgrafito Süslemeli Sürahi, 15. yy.....	24
Resim 20: “İki Sevgili” 46 cm. Sgrafito Süslemeli Tabak, 1490, Ferrara	25
Resim 21: Sgrafito Süslemeli Şarap Kabı, 1840, Tiszafured.....	26
Resim 22: Sgrafito Süslemeli Vazo, Oksitlerle Renklendirilmiş Bal Rengi Saydam Sırlı.....	27
Resim 23: 8 cm Sgrafito Süslemeli Seremoniler için Yapılmış Pipo.....	29
Resim 24: Afrika Kabilelerine Ait Sgrafito Süslemeli Toprak Seremoni Kapları.....	29
Resim 25: Yerli Amerikalı Seramikçilerce Yapılmış Sgrafitolar.....	31
Resim 26: Naronjo Ailesinden Dusty, Geri, Karen, Forrest ve Kevin Naronjo’ya Ait Sgrafito Ürünler.....	32

Resim 27: Avustralya'daki Yerliler Tarafından Üretilmiş Kazıma Süslemeli Vazo MÖ 120.....	33
Resim 28: Astar Uygulama Şekilleri.....	38
Resim 29: Sgrafito Süslemelerin Yapımında Kullanılan Kazıma Aletleri.....	44
Resim 30: Sgrafito Süslemeli Bir Tabak Kazıma İşlemi Yapılırken.....	45
Resim 31: Ham Ürün Üzerine Astar ve Oksitlerle Renklendirilmiş Sgrafito Tabak M. Wondrausch.....	46
Resim 32: Bisküvi Ürün Üzerine Uygulanan Sır Kazınarak Yapılmış Sgrafito Tabak.....	47
Resim 33: Sırlı Pişirimi Yapılmış Porselen Bünyeli Sgrafito Süslemeli 16 cm Tabak, Wayne Bates.....	48
Resim 34: Geometrik Motifli Sgrafito Süslemelerden Detaylar.....	50
Resim 35: Farklı Sanatçılar Tarafından Yapılan Sgrafito Ürünlerde Kullanılan Balık Motifleri.....	51
Resim 36: Farklı Şekillerde Uygulanmış Bitkisel Motifli Sgrafito Ürünlerden Detaylar.....	51
Resim 37: Farklı Şekillerde Uygulanmış İnsan Figürlü Sgrafito Ürünlerden Detaylar.....	52
Resim 38: Siluet Üzerinde Sgrafito Süslemelerin Yer Aldığı Tabak, Henri Matisse.....	54

Resim 39: 35 cm Demir Astarlı Sgrafito Tabak.....	55
Resim 40: Demir Astarlı Sgrafito Süslemeli Mutfak Karoları.....	56
Resim 41: Renkli Astarlı Sgrafito Vazolar.....	57
Resim 42: 33 cm Sgrafito Duvar Tabacağı.....	58
Resim 43: 35x30 cm Sgrafito Süslemeli Kase.....	59
Resim 44: 35 cm Sgrafito Süslemeli Porselen Tabak.....	60
Resim 45: 35 cm Sgrafito Duvar Tabacağı.....	61
Resim 46: sıraltı Boyalı Sgrafito Süslemeli Tabak.....	62
Resim 47: Sgrafito Süslemeli Seramik 23x23x33.5 cm Sgrafito Süslemeli Toprak Kap, Buncheong.....	63
Resim 48: Sgrafito Süslemeli Seramik Çaydanlık.....	64
Resim 49: 40 cm Sgrafito Süslemeli Seramik Form.....	65
Resim 50: 32.5x23 cm Astar Üzerine Sgrafito Süslemeli seramik Form.....	66
Resim 51: 40x25x4 cm Sırüstü Sgrafito Süslemeli Porselen Tabak.....	67
Resim 52: 47x12.5x27 cm Siyah Astarlı Sgrafito Süslemeli Seramik Form.....	68
Resim 53: “ Geyikler” Sgrafito Süslemeli Sırsız Seramik Form.....	69
Resim 54: Geometrik Öğeli Sgrafito Süslemeli Siyah Astarlı Formlar.....	70

Resim 55: 7.9x21 cm Sgrafito Süslemeli Porselen Kase.....	71
Resim 56: Sgrafito Süslemeli Form.....	72
Resim 57: 35.5 cm Fırçayla Astarlanmış, Bal Rengi Sırlı Düz Sgrafito Tabak "İki Balık"	73
Resim 58: Sgrafito Süslemeli  Kulplu Toprak Vazo.....	74
Resim 59: mleki çarkında şekillendirilmiş Fırça Dekorlu, Sgrafito Kase.....	75
Resim 60: 23.5x18x10 cm Siyah Beyaz Sgrafito Form.....	76
Resim 61: 33 cm Kahverengi Astarlı Sgrafito Porselen Tabak.....	77
Resim 62: 27 cm Akıtma Astarlı Sgrafito Duvar Tabağı.....	78
Resim 63: şişe Formlu Sgrafito Vazo, 27,6 cm.....	79
Resim 64: Sırsız, Perdahlanmış Demirli Astar zerine Sgrafito Süslemeli Tabak.....	80
Resim 65: 25x22x17 cm Sgrafito Süslemeli Seramik Form.....	81
Resim 66: 37 cm Düz Siyah Astarlı Sırsız Seramik Tabak, 30.5 cm Siyah Zinter Astarlı Sırsız Vazo.....	82
Resim 67: 35 cm Sgrafito Süslemeli Duvar Tabağı.....	83
Resim 68: Seledon Renkli Astar.....	84
Resim 69: Yeşil Renkli Astar.....	85

Resim 70: Açık Kahverengi Astar.....	86
Resim 71: Kahverengi Astar.....	86
Resim 72: Koyu Kahverengi Astar.....	87
Resim 73: Açık Krem Rengi Astar.....	88
Resim 74: Etütler Sonucu Elde Edilen Detaylar.....	89
Resim 75: Sgrafito Süslemeli 50 cm. Tabak.....	90
Resim 76: Sgrafito Süslemeli 50 cm. Tabak.....	91
Resim 77: Sgrafito Süslemeli 55 cm. Tabak.....	92
Resim 78: Sgrafito Süslemeli 40 cm. Tabak.....	93
Resim 79: Sgrafito Süslemeli 40 cm. Tabak.....	94
Resim 80: Sgrafito Süslemeli 40 cm. Tabak.....	95
Resim 81: Sgrafito Süslemeli 40 cm. Tabak.....	96
Resim 82: Sgrafito Süslemeli 40 cm. Tabak.....	97
Resim 83: Sgrafito Süslemeli 40 cm. Tabak.....	98
Resim 84: Sgrafito Süslemeli 26x22 cm. 7 Adet Pano.....	99
Resim 85: Sgrafito Süslemeli 50x50 cm. Pano.....	100

Resim 86: Sgrafito Süslemeli 50x50 cm. Pano.....	101
Resim 87: Sgrafito Süslemeli 50x50 cm. Pano.....	102
Resim 88: Sgrafito Süslemeli 50x50x10 cm. Form.....	103

GİRİŞ

İnsanoğlunun doğasında var olan güzele düşkünlük, seramik üretiminin başladığı Neolitik çağlardan itibaren süre gelen onu süsleme düşüncesini doğurmuş ve farklı bir çok yöntemin bulunmasına neden olmuştur. Bu nedenle süsleme seramik üretiminin ayrılmaz bir parçasıdır.

Seramik üretiminde süslemenin çok önemli bir yeri vardır. Kimi zaman aynı teknikle, aynı formda üretilen seramikler üzerlerine uygulanan farklı süsleme yöntemleri ile bambaşka sonuçlar elde edilebilir. Seramikte süsleme, çoğu zaman son sözü söyleyen aşamadır.

Seramikte bir çok süsleme yöntemi vardır. Sgrafito süslemeler de bunlardan biridir. İlk önceleri uygulaması en kolay yöntemlerden birisi olduğu için tercih edilen sgrafito, ilerleyen dönemlerde farklı yöntemlerle de çok rahatlıkla birleştirilebilen, çok hoş sonuçlar veren, uygulayanın kendinden bir şeyler katabildiği bir süsleme yöntemi olduğu için sıklıkla tercih edilmiştir.

Seramiğin var oluşundan ve bir sanat olarak kabul görüşünden itibaren her dönemde söyleyecek bir sözü olan sgrafito süslemeler, farklı kültürlerde, farklı sanatçıların elinde değişik şekillerde yorumlanmıştır.

Bu tezde, kısaca astar kazıma yöntemi olarak tanımlanan sgrafito süslemelerin yapım teknikleri, farklı kültürlerden sanatçıların uygulamaları ve kendi sgrafito süsleme yöntemim yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SGRAFİTO'NUN TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

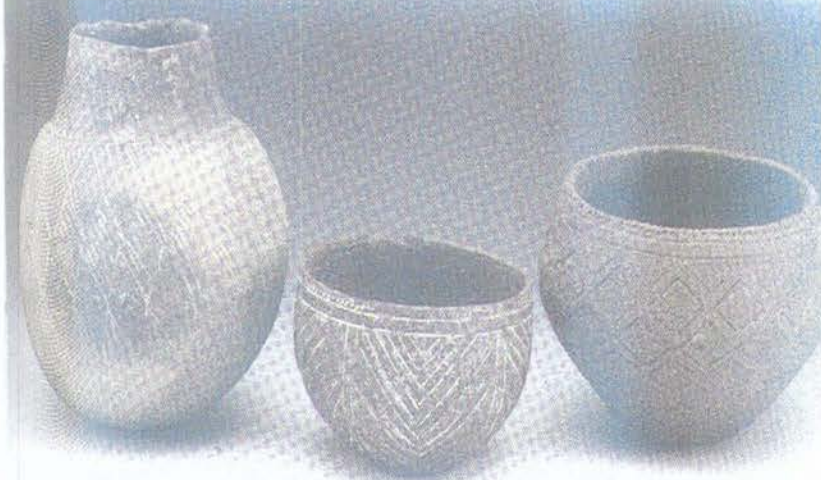
1. SGRAFİTONUN TANIMI

Seramik yüzey değerlendirmelerinde bir süsleme yöntemi olarak kullanılan sgrafito, İtalyanca kazımak anlamına gelen graffiare kelimesinden türemiş, bu dilde sgraffiare ve sgraffitura şeklinde adlandırılmıştır. 17. yy. deki eski Fransızca'da sgrafit ve graver, aynı anlama gelmektedir ancak, yöntem adı olarak sgrafito kelimesi kullanılmaktadır. Almanca'da kratzputz, Japonca'da kakiotoshi, İspanyolca'da sgraffiato ve İngilizce'de sgrafito, kazıma yöntemi olarak tanımlanmış ve seramik kaynaklarına bu farklı dillerdeki karşılıklarıyla da girmiştir. Ayrıca İngilizce'de silhouette-painted, cut-away technique, cut painting, incised decoration gibi terimlerin sgrafito ile aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir..

Sgrafito, seramik ürün üzerine yapılan süslemelerin bir türü olarak uygulanmaktadır. Yapımı çok kolay olan ve yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biridir. Yöntem, seramik ürün süslemeleriyle ilgili sınıflamada , çığ hamurlar üstünde dekorlama türleri arasında geçiyorsa da yerine göre sır, astar, oksit, boya yada yaş hamur üstündeki kazıma dekorlarında yararlanılan bir süsleme biçimidir.

2. SGRAFİTONUN TARİHSEL GELİŞİMİ

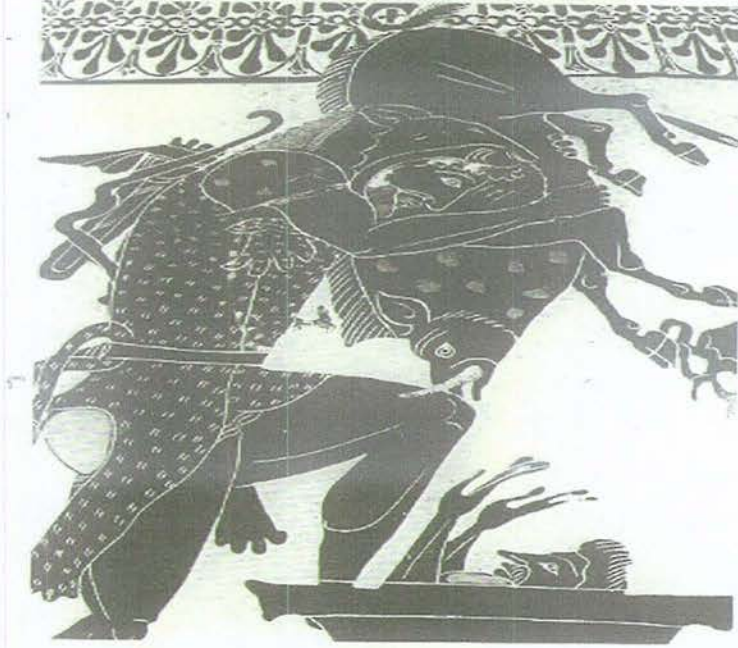
Seramik süsleme yöntemlerinden sgrafito, neredeyse bu sanatın kendisi kadar eski bir tarihe sahiptir. Arkeolojik çalışmalar sonucunda seramikle uğraşan kişilerin, astarı renklendirerek ve farklı yöntemler kullanarak seramik yüzeyleri süslemeyi öğrenmelerinin çok erken çağlara rastladığı bilinmektedir.

Resim 1: Sgraffito Süslemeli Bir Vazo ve İki Kase Siklad Adası MÖ. 3200-2800

Minogue, Impressed and Incised Ceramics, 2001, s.71

Yunan seramikleri içerisinde efsanevi bir yere sahip olan (M. Ö. 750-300) kırmızı ve siyah vazolar şaşırtıcı bir ustalıkla yapılmışlardır. “ M. Ö. 6. y.y.in ortalarına kadar yapılan vazolar içerisinde “siyah figürlüler” olarak bilinen teknikte, kırmızı veya turuncu zemin üzerine fırça ile siyah silüetler boyanmış ve ayrıntılar sgraffito ile verilmiştir.” (Phillips,1990, s. 13)

Resim 2: MÖ 6.yy a Ait Yunan Amforasından Detay “Sgraffito Süslemeli Siyah Figürlü”

Phillips, The Complete Potter: Slip and Slipware,1990, s.13

2.2. Roma

Roma var olduğu süreç içerisinde, sosyal, kültürel ve sanatsal alanda adından söz ettiren bir medeniyet olmuştur. Özellikle seramik ürünlerde yaptıkları başarılı çalışmalar, bu konuda da ne kadar maharetli olduklarının bir kanıtı olmuştur. Bu sanat dalı içinde kendilerine has geliştirdikleri üslup ve yöntemlerle adlarından söz ettirmiş, başka medeniyetlere ışık tutmuş, kimi zaman da taklit edilmiştir.

“Roma çömlekçiliğinin tipik örnekleri “kırmızı-perdahlı” (terra sigillata) (M. Ö. 100) seramiklerdir.” (Phillips, 1990, s. 15) Bu seramiklerin üzeri çok ince taneli kırmızı astarla kaplıdır ve oksidasyonlu fırın atmosferinde pişirimi yapılmıştır. Astarla kaplı bu yüzeyleri süslemede, farklı birçok teknik kullanmışlardır, en çok tercih edilenlerden birisi de sgraffito olmuştur. “Kırmızı - perdahlı” seramiklerin en gözde oldukları dönem M. Ö. 30 ile M. S. 30 tarihleri arasındadır.

2.3. Asya

Asya kıtasında yapılan arkeolojik kazılardaki buluntular seramiğin ilk kez bu kara parçası üzerinde yerleşik olarak yaşayan medeniyetler tarafından kullanıldığını göstermektedir. Bu doğrultuda sgraffito süslemeleri de Asya kıtası üzerindeki birbirinden farklı bir çok kültür içerisinde kullanılmıştır. İnanış ve yaşayış farklılıklarının sanatlar üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda, bu kıtadaki incelemenin; Uzakdoğu ve İslam medeniyetleri şeklinde iki grup altında toplamak gerekmektedir.

2.3.1. Uzakdoğu

Sahip oldukları farklı kültürleri, görenekleri sanat anlayışlarına da yansıyan Uzakdoğu medeniyetleri, kendi içlerinde benzerlik gösterebilir de her zaman diğer çağdaşlarından farklılık göstermiştir. Özellikle seramik sanatı bir hanedanlık anlayışı içerisinde babadan oğla geçen bir hüner, bir kültür olmuştur. Bu nedenle seramik ürünlerin yapılışında, süslemelerinde kullanılan yöntemler Uzakdoğu seramik

sanatının tüm dünyaca tanınmasına ve hatta ticari alışverişler sonucu diğer medeniyetlerce de öğrenilip uygulanmasına sebep olmuştur. Sgrafito süslemeler de Uzakdoğu sanatı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Tüm dünyaca güzellikleri kabul görmüş Çin seramiklerinin süslemelerinde de sgrafito yöntemi kullanılmış ve en önemli örnekler olarak kaynaklara geçmiştir. Ancak, sgrafito dışındaki süsleme yöntemlerinde de olduğu gibi revaçta olduğu dönem belirli bir zaman dilimi ile sınırlı kalmıştır.

Seramik yüzeylerde sgrafito süslemelerinin Uzakdoğu'da en güzel örnekleri Çin'de Tzu-Chou çömlekleri olarak bilinen stoneware bünyeler üzerinde M. S. 10. y.y de yapılmıştır. Kullanılan bünyelerin dokusu ve rengi griden beyaza değişiklik göstermektedir. Bu nedenle alttaki farklı renkteki hamur üzerine genellikle beyaz astar uygulayarak bunu da kazımak sureti ile oluşan kontrastlıktan faydalanarak süsleme yapmışlardır. Sgrafito Çin'de 14. y.y ın sonuna kadar kullanılan bir süsleme tekniği olmuştur. (Phillips, 1990, s. 11)

Dört yüz yıllık bir süreç içerisinde sgrafito yöntemi kullanılarak süslemesi yapılan seramikler göçler ve fetihler gibi etkenler sonucunda başka ülkelere götürülmüş önceleri benzerleri yapılmaya çalışılmış, daha sonra farklı ellerde yeniden yorumlanarak değişik boyutlar kazanmışlardır.

Resim 3 : Astarlı Sgrafito Süslemeli Vazo Song Hanedanlığı 11.yy Cizhou Ürünü

Uzakdoğu'da Çin'in dışındaki diğer ülkelerde de her ne kadar seramik, gelişmiş ve ön planda olan bir sanat dalı olsa da, sgrafito süslemelerine pek rastlanmamaktadır. Ancak yine Çin etkisi ile 11.-12. y.y. larda Kuzey Song Hanedanlığı döneminde sgrafito süslemeli seramiklerin, Cizhou ürünleri adı altında Japonya'da da üretildiği belirtilmiştir.

Bu kuşağa dahil, seramikleri ile ünlü bir başka Uzakdoğu ülkesi de Kore'dir. Farklı birçok süsleme yöntemi kullanılarak üretilen Kore seramikleri, komşusu Çin'de de olduğu gibi tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde, hanedanlıkların var oldukları zaman dilimi ile anılır. Sgrafito süslemeli Kore seramiklerinin en çok üretildiği dönem diğer Uzakdoğu ülkelerinde olduğundan daha geç bir zaman dilimidir. Bu ülkede üretilen döneminin en önemli sgrafito süslemeli seramikleri Punch'ong ürünleridir.

Chosun Hanedanlığı'nın erken dönemlerinde (15.-16 yy.) üretilen seramiklere Punch'ong ürünleri denilmiştir. Punch'ong heach'ong sagi –grimsi yeşil bünyeli, beyaz astarla kaplı saydam yeşilimsi sırlı seramik ürünler- olarak tanımlanan Kore seramikleridir. (The 100 Selected Pottery Studios in Korea, 4.a Punch'ong Wares)

Punch'onglar kendi içinde beş gruba ayrılmıştır. Bunlardan bir tanesi de sgrafitolardır. Bu ürünlerin bir kısmı kaba kilden üretilmiş olsa da süslemeleri mükemmel bir şekilde yapılmıştır. Punch'ong sgrafitoları bu nedenle, kuvvetin ve özgürlüğün simgesi olarak kabul edilmiş, Kore seramikleri içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Bu sgrafitolar, hanedanlığın ve üst sınıfın seramikleridir.

Resim 4: Ponch'ong Ürünü Sgrafito Süslemeli Vazo 15.yy

2.3.2. İslam Medeniyetleri

Farklı medeniyetleri bünyesinde barındıran İslam inancı, her türlü sosyal, kültürel, sanatsal alışverişin kolaylıkla ve sıklıkla gerçekleşmesine zemin hazırlayan bir unsur olmuştur. Bu karışık kültür sentezi, sanat anlayışı üzerinde büyük etkisi olan ve sonucunda birbirinin içine geçmiş medeniyetlerin ürünlerinin tanımlanmasında faydalanılan unsurlardan biridir. Seramik sanatı, geleneksel olguları, farklı yöntemleri, süslemeleri bünyesinde barındırmaktadır. Çeşitli nedenlerle sanatçıların göçleri bu sanatı, ülkeler arasında bir köprü konumuna getirmiştir.

İslam seramik sanatı, Orta Asya geleneğini de içinde barındıran Mezopotamya ve Mısır seramik sanatının devamıdır. MÖ. 4000'lerde Mısır'da birinci sınıf diye nitelendirilebilecek kalitede yapılmış olan seramiklerin benzerleri Suriye, Mezopotamya, İran gibi yerleşim yerlerinde yaşayan seramikçilerce de yapılmış ve İslamiyet öncesinden sonrasına kadar etkinliğini korumuştur.

Medeniyetlere göre biçim, bünye, renk, kullanılan sırlar ve süslemeler çok farklılıklar gösterebilmiştir. Sgrafito, Orta Asya'dan Afrika'nın bir bölümüne ve hatta Avrupa'ya kadar sınırları dayanan İslam inancının hakim olduğu ülkelerin seramiklerinde kullanılan süsleme yöntemlerinden biridir. Bu yöntemin kullanıldığı ürünler, üretim merkezlerine, dönemine ve bazı teknik farklılıklarına göre çeşitli özelliklere sahiptir. Sıklıkla kullanıldığı sürecin daha uzun olması, İslam medeniyetlerinin sınırlarının genişliği ile bağlantılıdır.

İran'ın doğusu, Afganistan, Semerkant ve Nişahabur'da 9. ve 11. yüzyıllarda çok hoş astar dekorlu seramikler yapılmıştır. Özellikle İran'da 8. ve 9. yüzyıllarda Garbi seramikleri olarak bilinen ürünler sgrafito süslemelidirler. Kuzey İran'da bulunan seramik merkezlerinde de sgrafito ürünler 10. ve 13. yüzyıllar arasında en güzel örneklerini vermiştir. (Phillips, 1990, s.8)

İran'ın kuzey batısında, "Aghkand" adıyla bilinen, daha gelişmiş sgrafito ürünler yapılmıştır. "Aghkandlar, çok renkli boyanmış sgrafitolardır. Bu ürünlerde sgrafito kullanılmasındaki amaç; farklı renkleri kazıma yardımıyla birbirinden ayırmaktır." (Fehérvári, 1998, s. 29)

Resim 5 : 19.3 cm Aghkand Sgrafito Süslemeli Büyük Kase MS 12.yy, İran

Fehérvári, Pottery of The Islamic World, 1998, s. 33

Selçukluların orta Asya'yı ve İran'ı ele geçirmesiyle sanatın büyük patronları olarak nitelendirilen bu medeniyet, İslam sanatında yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur ve özellikle seramik sanatının "altın çağı" olarak kabul edilmektedir. Selçuklu devrinde en yaygın seramik türü İslam sanatında 9. y.y. dan beri bilinen, Anadolu'da Bizans ve doğuda Ermeni-Gürcü sanatında da yaygın olarak kullanılan sgrafitodur. "İslamiyet'in ilk yüzyıllarında " akıtmalı seramikler" olarak bilinen ürünler, sgrafito öğelerle birleştirilmiştir. Bu nedenle sgrafito, yeni bir buluş değildir. İlk ürünler, çok basit özelliklere sahiptir. Dönemin ilginç örneği bir kasedir. Sarı astar üzerinde bitkisel motifler kazınmıştır (M. S. 11.-12.y.y.)." (Fehérvári, 1998, s. 29)

Resim 6 : Kırmızı Hamurlu Toprak Bünye Üzeri Sgrafito Süslemeli Kase, MÖ 12.yy, İran

Fehèrvari, Pottery of The Islamic World, 1998, s. 30

Selçuklular yaptıkları seramikleri süslemede farklı yöntemler kullanmışlardır. Ancak, bu yöntemlerin birçoğunun esası kazımaya dayalıdır. “laqabi tekniği” adı verilen teknikte, “Aghkand”larda olduğu gibi farklı renkteki sırların aralarında kazıma kullanmışlardır. “Yine farklı bir teknik olan oyma süslemeleriyle birlikte, koyu renk astar üzerine kazımak sureti ile oluşturulan, “silhouette-painted” olarak bilinen ürünler de Selçukluların ürettiği seramiklerdendir.” (Manners, 1990, s. 86)

Resim 7 :Sgrafito Süslemeli Selçuklu Vazosu

Manner, CeramicsSource Book, 1991, s. 86

Orta Asya’da, Moğol istilasının ardından özellikle Afganistan’da, Gazne ve çevresinde çok güzel seramikler üretilmiştir. Bu çok güzel sgrafitolar İran’la Afganistan’ın güçlü ilişkilerini ortaya koymaktadır. Fakat, form ve dekorasyon açısından farklılıklar söz konusudur. “Bamiyan Kaseleri” olarak bilinen ürünler, basit sgrafito süslemeli derin ayaklı kaselerdir. Bu kaselerin hem içlerinde hem de dışlarında sgrafito süslemeler uygulanmıştır ancak, dış yüzeyde sadece üst bölümler süslüdür. “Bamiyan Kaselerini farklı kılan, manganez ve yeşil akıtma dekoru ile yeni bir dekor tarzı oluşturmalarıdır.” (Fehérvári,1998 s. 37)

Resim 8 : Bamiyan Kase Sgrafito süslemeli Toprak Ürün MS 13.yy nin Başları, Bamiyan, Afganistan

<http://www.griffingallery.net/items/67681/en1store.html>

Başka bir sgrafito süsleme çeşidi de büyük tabaklar üzerinde görülmektedir. Bu tabakların üzerine uygulanan süsleme ve diğer öğeler bu ürünlerin de Bamiyan’da üretildiklerini göstermektedir.

Suriye ve Mısır seramikçileri “Laqabi seramikleri” adıyla anılan ve birbirinden farklı birçok tekniğin kullanıldığı ürünler ortaya koymuşlardır. “Laqabi” yada daha

doğru bir değişle “la’abi” Farsça’da emaye demektir. Laqabi seramikleri sgrafito ürünlerdir. Aynı ürün üzerinde kullanılan farklı renkleri birbirinden ayrı tutmak için sgrafito yönteminden faydalanmışlardır. Suriye ve Mısır’daki sgrafitoları İran’dakilerden ayıran özellik, çok renkli boyama türlerinin popüler ve yaygın olmasıdır. “ Bu tip seramikler, Aghkandlarla da benzerlik göstermekle birlikte, İran’dan gelip gelmediği bilinmemektedir. Suriye’de bu dönemde üretilen sgrafitolar 12. y.y. ile tarihlenmektedir.” (Fehérvári,1998 s. 50)

Mısır seramik sanatı içerisinde önemli bir rol oynayan sgrafito ürünler, 11. yüzyılın sonu ile 13. yüzyıllar arasında tarihlenmektedir. Mısır’da yapılan arkeolojik kazıların sonucunda çıkarılan seramik buluntuların birçoğunun sgrafito süslemeli olduğu bilinmektedir.

Memluk Sgrafitoları olarak bilinen 14. yy. in ortalarında yapılmış ürünler daha önce üretilenlerden farklılık göstermektedir. Bu türün ortaya çıkışı seramik ve metal ürünlerdeki farklılaşmanın habercisi olmuştur. Bu nedenle bahsi geçen ürünler “Memluk Stili” olarak ifade edilmişlerdir. “Memluk sgrafitoları, kırmızı çamurdan yapılmış, üzerine sarı renkte ince bir astar tabakası çekilmiş seramiklerdir. (Fehérvári, 1998, s. 56)

Resim 9 : Basit Sgrafito Süslemeli Ayaklı Kase, Memluk Dönemi MS 13.yy nin Sonu, Mısır

İslam sanatında önemli bir yere sahip olan Anadolu Selçuklu Devleti'nde çini üretimine büyük yer verildiği, bunun yanı sıra az sayıda seramik üretiminin 12. – 13. y.y.lar arasında yapıldığı, ancak bu ürünlerin önemli bir bölümünde sgrafito süslemelerin kullanıldığı ve çağdaşı olan İran, Suriye, Irak ve Mısır' da üretilen İslam devri seramiklerine kıyasla çok fakir kaldığı görülmektedir. Anadolu Selçuklu seramik sanatının hiç kuşkusuz, bulunduğu bölgenin kültür mirasından ve özellikle Büyük Selçuklu İmparatorluğu'na ait tekniklerinden etkilendiği bilinmektedir. “Anadolu’da kazı ve araştırmalarda 13. yy.la tarihlenen astar boyama ve sgrafito tekniğinde seramik parçalar ele geçmiştir.” (Bakır, 1999, s. 10)

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin 1978 yılında başlattığı “Atatürk Barajı kurtarma kazıları projesi” kapsamında yapılan Samsat kazılarında bol miktarda 12. yy. ortalarından 13.yy ortalarına kadar tarihlenen İslam seramikleri bulunmuştur. Buluntular, bütün ve çok sayıda fragman halindeki sgrafito süslemeli seramiklerdir. Bu ürünlerde “kiremit kırmızısı, deve tüyü, çok az olarak da gri ve kahverengi- kırmızı renklere çamur kullanılmıştır. Kullanılan astar rengi beyazdır. Sır uygulamaları, saydam yeşilimsidir. Bununla birlikte bazen kahverengi, koyu yeşil, kirli sarı sır ilaveleri de yapmışlardır.” (Bulut, 1996, s. 34)

Resim 10 : Memlük Dönemi Sgrafito Süslemeli Tabak, MS 14.yy, Mısır

İslam seramikçileri kendilerine has yöntemler kullanarak süslemelere yeni boyutlar kazandırmışlardır. Geleneksel motifleri sgrafito ile birleştirerek bir farklılık meydana getirmişlerdir. Bu yöntemler, onların seramiklerini Çin ve Arap seramiklerinden ayıran en önemli farklılıklar olmuştur.

İslam sanatları incelenirken üç dönemden söz etmek mümkündür. Bu dönemlerin üçüncüsü II. Mehmet'in İstanbul'u fethi ile başlar. Üçüncü dönem, İslam sanatının en parlak devridir. Osmanlı İmparatorluğu'nun elinde tuttuğu sanatsal güç, bu dönemde Mısır'ı Suriye'yi ve hatta Avrupa'nın bir bölümünü etkilemiştir.

“ Osmanlılar bir çok farklı tekniği kullanarak dönemin en güzel seramiklerini İznik'te yapmışlardır. Yapıldığı merkezin adından dolayı bu ürünlere “İznik İşi” denilmektedir.” (Cooper, 1972, s.127)

1980-1995 yılları arasında İznik Roma Tiyatrosu'nda yapılan kazılarda ele geçen kırmızı hamurlu Osmanlı seramiklerinde sgrafito süslemeli parçalara rastlanmıştır. Buluntular mamul ve yarı mamul olarak ele geçmiştir. Tiyatro kazısında çıkarılan sgrafito örnekleri üç ayrı grupta incelenmiştir. Birinci grup “tek renk sırlı seramikler” başlığı altında toplanmıştır. Genellikle kırmızı hamurlu, kuvarz katkılıdır. Seramiklerin iç yüzeyi tamamen, dış yüzeyi de ayak başlangıcına 3-4 cm. kalana kadar ince, sarımsı koyu krem renkli astarla kaplanmıştır.

İkinci grupta “astar kazıma, sırsız, yarı mamul” olarak sınıflandırılmış seramikler yer almaktadır. “Bu gruba ait buluntularda “astar seramiklerin iç yüzeyine tamamen, dış yüzeyine ağız kenarından itibaren değişik seviyelere kadar uygulanmıştır. Beyazımsı krem, koyu krem ve sarımsı krem renkli astarla kaplanmıştır.” (Aslanapa, 1990, s.26)

Astar kazıma tekniğinde bezemeli, sırsız, yarı mamul seramiklerin dış yüzeylerinde herhangi bir bezeme yer almamıştır.

Tiyatro kazısında bulunan sgrafito seramiklerin bir diğ er grubu ise “boyalı kazıma” adı altında toplanmıştır. Boyalı kazıma sgrafitolar adını, astar üzerine kazıma yapıldıktan sonra desenlerin üzerinin veya içlerinin tek renk yada iki renkle boyalı olmaları nedeniyle almışlardır.

Sgrafitoların renklendirilmesinde yeş il ve kahverengi boyalar kullanılmıştır. “Bu gruptaki sgrafito süslemeli seramiklerin iç yüzeyleri tamamen, dış yüzeyleri ağız kenarından itibaren de ğ iş ik seviyelere kadar uygulanmıştır. Kullanılan astar rengi ise beyazımsı krem ve koyu kremdir.” (Fındık, 1997 s. 92)

Resim 11 : Yeş il- Kahve Boyalı Sgrafito Süslemeli Kase

İz nik Çini Müzesi, Türkiye

İz nik'teki sgrafito seramiklerin “astar üzerine boyalı, sırsız, yarı mamul” adıyla sınıflandırılan grubu ise, astar üzerine boyalı ve sgrafito şeklinde süslemeli sırsız ürünlerden oluşmaktadır. Astar renkleri ise, beyazımsı krem yada sarımsı krem renklidir.

Resim 12 : Sırsız Astarlı Sgrafito Süslemeli Kase

İznik Çini Müzesi, Türkiye

İslam Seramik sanatının en parlak döneminin en önemli merkezi olan İznik'te bulunan seramik buluntularının büyük bölümünü sgrafito süslemeli seramikler oluşturmaktadır. Yapılan araştırma ve kazılar sonucunda elde edilenler, İznik'in bu sanat dalında ne kadar önemli bir merkez olduğunu göstermektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun bu önemli kentinde üretilen seramik ürünlerin şaşırtıcı bir yaratma gücü ile her birinin dekoru diğerinden farklıdır.

Birbiri içine geçmiş bir kültür yumağı haline gelmiş İslam sanatının en son durağı sayılabilecek yer olan Osmanlı toprakları, sınırlarının genişliği nedeniyle neredeyse tüm İslam ülkelerinin seramik sanatının sentezini oluşturarak kendine has üslubuyla sgrafito süslemelerde ve bu sanatın tarihsel gelişim sürecinde önemli bir yere sahiptir.

2.4. Bizans

Bizans, diğer adıyla Doğu Roma İmparatorluğu varlığını M.S.395'ten M.S.1453'e kadar sürdürmüştür. Bizans devleti Roma İmparatorluğu'nun bir parçası

olması dolayısıyla sanat anlayışında bu imparatorluğun izleri oldukça çoktur. Resmi dillerinin 6.yy.dan sonra Yunanca kabul edilmesi kültürel olarak Yunan etkisinin artmasına neden olmuştur.

Geniş sınırlara sahip olan Bizans Devleti, Balkanlar, Trakya, Anadolu ve kısa bir süre Mısır ve Suriye topraklarını da bünyesine almıştır. Bu nedenle sınırları dahilindeki eski uygarlıkların kültürleri, sanatları ile yoğrularak yeni bir sentez oluşturmuşlardır.

“Bizans seramik sanatı başlangıçta Roma seramik sanatının devamcısı olmuş fakat daha sonra gerek coğrafi konumu gerekse resmi dinleri olan Hıristiyanlığın etkisiyle orijinal bir karaktere sahip olmuştur.” (Tunay, 1998, s. 2) Bizans seramiklerinde kırmızı hamurlu bünye üzerine astar uygulamaları yapmak 10.yy da popüler olmuştur. “Bu ürünlerde bünyenin üzeri beyaz astarla kaplanmış ve İslam seramik sanatının etkisi altında yapılmışlardır.” (Flight, 1972, s.275)

Bizans seramiklerini iki başlık altında ele almak mümkündür. İlk grupta beyazımsı bünyeli, sırlı ve sıklıkla sıraltı tekniği ile dekorlanmış ürünler bulunmaktadır. İkinci grup ise, kırmızı toprak ürünler olup, bunların üzeri beyaz astarla kaplanmış ve sgrafito süslemelidir.

Seramik sanatı içersinde sgrafito süslemelere sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Bu tip ürünlerde dikkat çekici olan süslemelerin iki farklı üslupla yapılmış olmalarıdır. “Birincisi, özellikle saray ve ileri gelen çevrelerce tutulan, kökü eski sanat geleneklerine dayanan, ince, hassas ve hatta bazı durumlarda Hıristiyanlığa yabancı unsurların dahi yer aldığı görkemli, zengin bir sanat anlayışına sahip Başkent üslubudur. İkincisi ise, şekil güzelliğine önem vermeyen, dini konuları esas alan ve sanatı dinin bir ifadesi olarak kabul eden naif Eyalet üslubudur”. (Tunay, 1998, s. 2)

Sgrafito süslemeli Bizans seramikleri, dönemin kültürel, ekonomik ve sosyal yaşantısının bilinmesi açısından da ışık tutacak niteliktedir.

Resim 13 : Kırmızı Hamurlu Bünye Üzerine, Beyaz Astarlı sgraffito Süslemeli Tabak, 12.yy, Bizans

<http://www.culture.gr.html>

“11. ve 17.yy.lar arasında tarihlenen sgraffito örnekler dönemin en iyilerindedir. Özellikle astar kazıma şeklinde yapılan ve kurşunlu sır kullanılan ürünlerde en çok yeşil, sarı, turkuvaz tonlarında boyalar kullanılmıştır.”
(<http://www.culture.gr.html>)

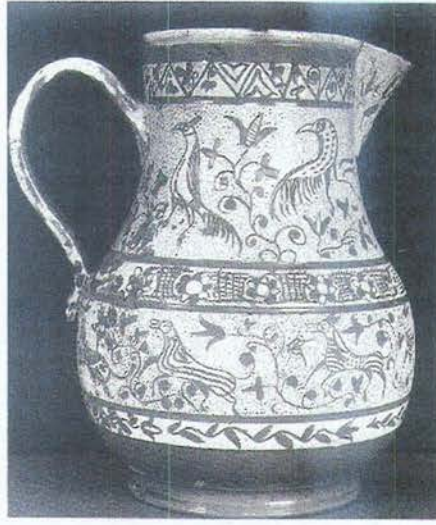
2.5. Avrupa

Seramik sanatının tarihsel gelişim süreci, dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi Avrupa’da da erken dönemlerde başlamıştır. Bu süreç içerisinde sgraffito süslemeler de önemli bir yere sahiptir.

Seramik ürünlerin yüzeylerine kazıma şeklinde süslemelerin yapılması erken bronz çağından beri uygulanan bir yöntem olsa da, Avrupa’da en popüler olduğu yer İtalya’dır. Bu nedenle de adını bu dilden gelen kelimedenden almıştır. Ancak Avrupa kıtasının sınırları içerisindeki hemen hemen bütün ülkelerde, sgraffito süslemeli seramikler üretilmiştir.

Avrupa’da sgrafito süslemelerin ilk adımları MÖ 3.binlerde atılmış daha sonra ilerleyen yüzyıllarda kıtanın diğer ülkelerinin seramiklerinde de süsleme ögesi olarak kullanılmaya devam etmiştir. İlk önceleri çok naif bir anlayışla yapılan sgrafitolar bu tarihsel süreç içerisinde nadir görülebilecek örneklerle dönüşmüştür. Avrupa’da sgrafito süslemeli seramikler en çok İngiltere, Fransa, Almanya, İsviçre, Hollanda, Macaristan ve İtalya’da üretilmiştir.

Beauvais ürünleri olarak bilinen Fransız seramiklerinde, oldukça kompleks bir şekilde yapılmış sgrafito süslemeler bulunmaktadır. “Bu seramikler, beyaz hamurludurlar ancak üzerleri kırmızı kille yapılmış bir astarla kaplandıktan sonra tekrar bünye renginde bir astar uygulanmıştır.” (Wondrausch,, 2001, s.63) Sgrafito süslemeler, sadece kırmızı astara ulaşıncaya dek kazımak suretiyle, kontrast bir görünüm elde edilerek yapılmıştır.

Resim 14 : Beauvais Ürünü Sgrafito Süslemeli Maşrapa 1730.

Wondrausch, Mary Wondrausch on Slipware, 2001,s.63

“Beauvaisler Fransa’da 15.yy’ın sonlarında 17.yy’ın başlarına dek sıklıkla üretilmiştir. Daha sonraları ise Fransa’nın güneyinde nadiren de olsa 1960’lara kadar bu tip sgrafito seramiklerin yapımına devam edilmiştir.”(Wondrausch, 2001, s. 63)

Tabak şeklinde yapılan ürünlerde, genellikle ortada 16.yy İtalyan Mayolikalarının etkisi gözlenen ve biraz da gotik üslupla yapılmış bir silüet, sgrafito

olarak uygulanmıştır. Bu gotik tarz, Fransız Beauvais tabaklarını İtalyan mayolikalarından ayıran farktır. Ayrıca bu ürünlerde stilize bitkisel ve geometrik motifler de kullanılmıştır.

Resim 15 : 23 cm “Hiç olmamasından geç olması daha iyidir” yazılı Beauvais Ürünü Tabak

Wondrausch, Mary Wondrausch on Slipware, 2001,s.64

İngiltere’de ise 17.yy.a kadar bu şekilde incelikle işlenmiş sgrafito süslemeli seramiklere pek rastlanmamıştır. 1600’lerden sonra ‘Devon Sgrafitoları’ olarak bilinen ürünler iki.yy.lık bir süreç içerisinde üretilmeye devam etmiştir. Bu süreçte 17.yy da Devon Sgrafitoları Amerika’ya göç eden Avrupalı seramikçilerce bu kıtaya da ihraç edilmiştir. En çok bilinenleri ise “Lale” dekorları ile ünlü Pensilvanya’lı (Alman) seramikçilerin ürettikleri sgrafitolardır.

İngiliz sgrafitolarında oldukça farklı motifler kullanılmıştır. Bu motifler arasında kral, kraliçe silüetleri ve laleler, günlük hayattan kesitler, mevsim manzaraları sayılabilir.

Resim 16 : “Çiçeklerin Vazosu” 28 cm Sgraffito Süslemeli Tabak

Wondrausch, Mary Wondrausch on Slipware, 2001.s.65

İngiliz seramik sanatı içerisinde önemli bir yere sahip olan sgraffito süslemeler dönem dönem farklı merkezlerde üreilmeye devam etmiş, yapım yerlerine göre özellikleri de değişiklik göstermiştir. İngiltere’de sgraffito ürünler 13.yy.dan 19.yy.ın sonlarına kadar devamlı üretilmiş ancak daha sonraları bu üretim bireysel olarak sanatçı bazında devam etmiştir.

“İngiltere’deki en önemli sgraffito merkezleri Kuzey Devon, Güney Devon, Donyatt, Somerset ve Essex’tir.” (Wondrausch, 2001, s.65)

Sanat akımları ve kuramları çerçevesinde incelendiğinde Avrupa’daki önemli bir diğer ülke de Almanya’dır. Ancak astar dekorlu ve sgraffito süslemeli seramiklere 16.yy.a kadar pek rastlanmadığı belirtilmiştir.

“Almanya’da Niederhein bölgesinde özellikle duvar tabaklarında sgrafito süslemeler kullanılmıştır. Duisburg, Glimbach, Huls, Issum, Rayen, Schaephuysen ve Sevelen bölgelerinde de sgrafito panolar üretilmiştir.” (Wondrausch, 2001, s.81)

Resim 17 : Sgrafito Süslemeli Tabak ve Panoların Bulunduğu Bir Alman Evi

Wondrausch, Mary Wondrausch on Slipware, 2001,s.80

Almanya’nın bu farklı bölgelerinde üretilen sgrafitolarda, gerek kendi içlerinde gerekse diğer Avrupa ülkeleriyle bazı benzeşmeler dikkat çekicidir.

“Frechen ürünleri olarak bilinen grupta, genellikle tabak formları tercih edilmiş, bunların kenarları siyah file şeklinde astarla boyanmış, ortaları beyaz astarla kaplandıktan sonra genellikle Meryem ve İsa’yı betimleyen sahneler sgrafito şeklinde kazanmıştır.” (Ayers, 1981, s.121)

Alman sgrafitolarında en çok kırmızı, siyah, beyaz ve yeşil astar kullanılmıştır. Bu astarlar üzerine zaman zaman etkiyi artırmak amaçlı demir, mangan ve bakır oksit sürülmüştür.

Genel olarak Alman sgrafitolarında dinsel konular, doğal hayat ve askeri konular işlenmiştir.

Resim 18 : “Gökkuşağının Üstünde İsa” 46 cm Sgraffito Süslemeli Tabak, 1753.

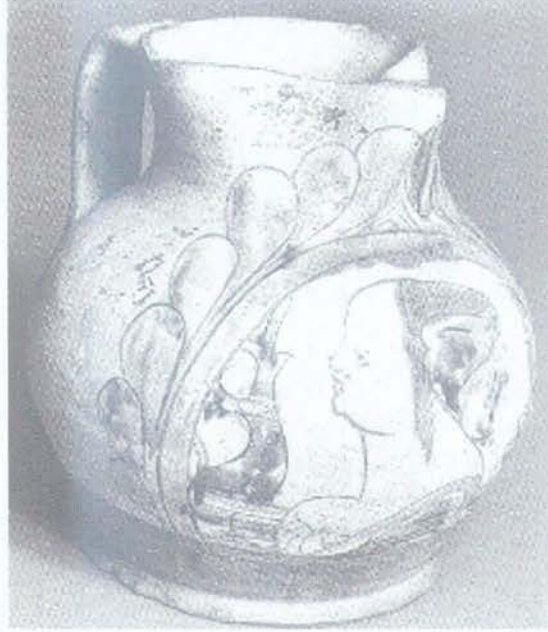
Wondrausch, Mary Wondrausch on Slipware, 2001, s.82

Sgraffito süslemelerin kullanıldığı en önemli Avrupa ülkelerinden biri de İtalya’dır. Sgraffito, kelimenin İtalyanca kökenli oluşundan da anlaşılacağı gibi bu ülkede özellikle Rönesans’la birlikte 14. 15.yy.larda çok revaçta olan bir seramik süsleme yöntemidir. “Bu dönemde İtalya’daki en önemli seramik merkezleri Derunta, Urbino ve Faenza’dır.”(Wondrausch, 2001, s.94)

Geçmiş oldukça eski tarihlere dayanan sgraffito süslemeler dünyanın bir çok farklı merkezlerinde yüzyıllarca üreilmeye devam etmiştir. Buna karşın “sgraffito” adıyla anılmaya başlaması ve bunun seramik literatürüne geçişi 15.yy.da dönemin İtalyan sanatçılarından Piccolpaso’nun “Li tre libai dell’Arte del Vasaio” (Çömlekçilik Sanatının Üç Kitabı) isimli el yazmasında toprak ürünlerin tarifini yaparken kullandığı

“questa pitture chiamasi sgrafiato” (bu tür boyamalara sgrafito denir) cümlesiyle başlamıştır.

15.-16.yy.larda İtalya’da yapılan sgrafito süslemeli seramikler eşine ender rastlanabilecek bir maharetle yapılmıştır.

Resim 19 : 18 cm Beyaz Astar Üzerine Manganez ve Bakır Boyalı Sgrafito Süslemeli Sürahi 15. yy

Wondrausch, Mary Wondrausch on Slipware, 2001, s.95

İtalyan sgrafitoları form çeşitliliği açısından da oldukça geniş bir yelpazeye sahip olmasına karşın, en gözde olanlar tabaklardır. Birçok sgrafito tabağın dekorunun çok basit öğelerle yapıldığı görülmektedir. Kenar bölümlerinde bir bant yada file ve ortada diğer öğeler bulunmaktadır.

İtalya’da sgrafitonun popülaritesinin yüksek olduğu bu dönemde mezzamayolika olarak adlandırılan bir grup üründe de beyaz astar üzerine kazımalar yapılmış daha sonra oksitlerle renklendirilmiştir.

Resim 20 : “ İki Sevgili” 46 cm. Sgraffito Süslemeli Tabak, 1490, Ferrara.

Wondrausch, Mary Wondrausch on Slipware, 2001, s.94

Genel olarak 14.-15.yy.da üretilen İtalyan sgraffitoları, kırmızı bünye üzerine uygulanan beyaz astarı kazımak suretiyle süslenmiş ve kimi zaman yeşil, mor yada kahverengi boylarla renklendirilmiştir. Bu boyalar sıçratma şeklinde özensizce yüzeyde istenilen bölümlere uygulanmıştır.

Macaristan da, seramik sanatı içinde oluşturduğu üslupla önemli bir yere sahip olan bir Avrupa ülkesidir.

Orta Çağda Macaristan'da üretilen seramikler, sırsız, bazen astarla kaplıdır. 15.yy'ın sonlarında ilk kez, sır kullanılmaya başlamıştır. 16.-17.yy.larda Osmanlı Türklerinin hakimiyetinde olan Macaristan da bu ülkenin seramiklerinin de etkisiyle, saydam sırlı, siyah, kırmızı ve yeşil astarla dekorlanmış ürünler yapılmıştır. Bu dönem, astar süslemeleri ile iyice yoğrulan Macar seramikçilerinin ilerleyen yüzyıllarda sgraffito ürünler üretmelerine zemin hazırlamıştır. (Wondausch, 2001, s. 105)

19.yy.da Macar seramikçilerin form konusunda yeni arayışlar içinde oldukları ve çok başarılı üretimler yaptıkları bir dönemdir. Bu dönemde üretilen formlarda sgrafito süslemeler kullanılmaya başlanmış ve oldukça da başarılı olunmuştur. Sgrafito süslemeli Macar seramikleri genellikle soluk bal rengi yada bakır yeşili sırla kaplıdır.

Resim 21 : Şgrafito Süslemeli Şarap Kabı, 1840, Tiszafured.

Wondrausch, Mary Wondrausch on Slipware, 2001, s.105

“Sgrafito süslemeleri ile ünlü Macaristan’daki en önemli seramik üretim merkezleri Tiszafured, Hodmezovasarhely, Mezotur, Siklos ve Karcog’tur.” (Wondausch,,2001, s. 105)

Avrupa’nın seramikleri ile ünlü bir başka ülkesi de Hollanda’dır. Tüm dünyada Delf Seramikleri ile tanınan Hollanda’da sgrafito süslemeli seramiklerin de önemli bir yeri vardır. Özellikle 1573 ve 1711 tarihleri arasında Kuzey Hollanda da üretilen sgrafito süslemeli seramikler en çok bilinenlerdir. Bu ürünler, İngiltere’ye de ihraç edilmiştir.

Kullanılan bünyeler kırmızımsı hamurludur ve üzerleri beyaz astarlar kaplıdır, sgrafito süslemelerin yanı sıra zaman zaman bakır yeşili serpmeler yapılmıştır.

Hollanda'da üretilen erken dönem sgrafito ürünlerin dekorları ve formlarında Alman seramiklerinin etkisi oldukça fazladır. Daha geç dönemlerde üretilen seramiklerde ise aralarındaki kültürel, ekonomik ilişkilerin de etkisiyle İngiliz seramiklerinin yansımaları göze çarpmaktadır.

“Hollanda'nın en önemli sgrafito üretilen seramik merkezi Graft Alkmaar ve Kuzey Batı Duitsland'dır.” (Wondrausch, 2001, s. 87)

Resim 22 : Bal Rengi Saydam Sırlı Sgrafito Süslemeli Vazo, Oksitlerle Renklendirilmiş, İsviçre

Wondrausch, Mary Wondrausch on Slipware, 2001, s.89

Sgrafito süslemeli seramiklerin üretildiği bir diğer Avrupa ülkesi de İsviçre'dir. 17-19. yy.larda Emmertal bölgesindeki Langlau'da üretilen sgrafitolar, kırmızımsı

renkli bir bünyeye sahiptir. Ürünlerin yüzeyine kazıma işleminden sonra etkiyi güçlendirmek için demir oksit sürülmüştür. Bu tip ürünlerde nadiren yağ-sarımsı olarak adlandırılan, saydam özellikli bir sır kullanılmıştır.

Sgrafito süslemeli seramikler Avrupa ülkelerinde yüzyıllar boyunca kimi zaman bölgesel kimi zaman yöresel olarak üretilmeye devam etmiştir. Birbirine komşu olan ülkelerin üretimleri bazen benzerlik gösterse de her yeni üründe farklı bir söz söylenebilmiştir.

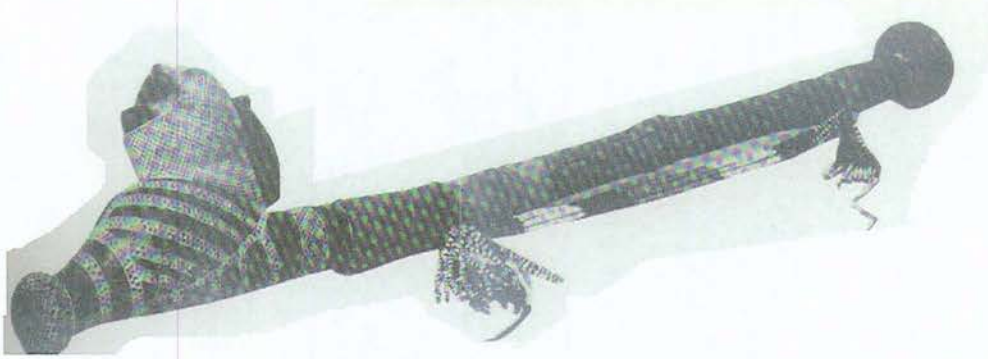
2.6. Afrika

Afrika, farklı insanların, kültürlerin yaşadığı, çevre koşullarının değişkenlik gösterdiği geniş topraklara sahip bir kıtadır. Burada yaşayan insanlar diğer kıtalarda da olduğu gibi yaşam koşullarının etkisiyle binlerce yıl boyunca avlanarak ve daha iyi koşullarda yerleşim yerleri bulabilmek için göç ederek yaşamışlardır.

Afrika sanatı, kabileler şeklinde yaşayan halkın üzerinde büyük etkisi olan inançların, törenlerin ve efsanelerin yansımalarıdır. Ancak yerleşim yerlerine ve kabileden kabileye farklılık göstermektedir. Bunun sonucunda, Afrika sanatından yada seramiklerinden tek bir kültürün ürünüymüş gibi bahsetmek mümkün değildir. “Bu kıtada sanatın ilk adımları MÖ 4000-1200 tarihleri arasında mağara resimleri ile başlamıştır.” (Toki, 1994, s. 75)

Nijerya'nın kuzeyindeki Nok ve Taruga bölgelerinde MÖ 4.-5. yy.larda seramik mask ve heykeller üretildiği, bunların üzerlerine sgrafito süslemeler yapıldığı belirtilmiştir. Ürünler, kral yada kabile reisi için düzenlene törenlerde kullanılmak üzere yapılmıştır. İlk önceleri sadece bu iki merkezde görülen heykel formlu seramikler ilerleyen dönemlerde zamanla daha da gelişerek İfe, Benin gibi, merkezlerde de üretilmeye devam etmiştir.

“Afrika kıtasında da diğer kıtalarda olduğu gibi sanatsal nitelikli seramikler olarak nitelendirilebilecek özellikli ürünler, ilk önceleri sadece seremonilerde ve dinsel törenlerde kullanılmak üzere yapılmıştır.” (Toki, 1994, s. 79)

Resim 23 : 8 cm Sgraffito Süslemeli Seremoniler için Yapılmış Seramik Pipo

Toki, Hands in Clay, 1994, s. 83

Afrika'nın çeşitli bölgelerinde halen ilkel şartlarda yaşayan kabilelerin varlığı söz konusu olduğundan , bu bölgelerde üretilen seramiklerin özellikleri geçen yüzyıllara rağmen çok farklılık göstermemiştir.

Resim 24 : Afrika Kabilelerine Ait Sgraffito Süslemeli Toprak Seremoni Kapları

Metropolitan Müzesi, New York, A.B.D

Afrika kıtasında daha geç dönemlerde seramik üretiminde adından söz ettiren ülkeler arasında, Tunus ve Mısır sayılabilir. Özellikle Mısır'da sgrafito süslemeli seramiklerin önemi büyüktür. Ancak, bu ürünlerde inanışın etkisi bulunduğu yerin etkisinden daha fazladır. Farklı bir kültürel yapıya sahip olan Mısır'ın İslamiyet'le tanışması ve diğer Müslüman ülkelerle olan ilişkileri ürünlere de yansımıştır. Bu nedenle Afrika'daki sgrafito süslemeli seramikler İslam sanatının bir parçası olarak kabul görmüştür.

Farklı kültürleri içinde barındıran Afrika seramik sanatı, ilkel ve modern yaşamın gereksinimleri, inanışların etkisi doğrultusunda üretimlerin yapıldığı bir anlayışın ürünleridir.

2.7. Amerika

Bilim adamları, dünya üstündeki tüm kara parçalarının milyonlarca yıl önce bir bütün olduğunu fakat daha sonra çeşitli yer hareketleri, atmosferik koşullar gibi etmenlerle birbirinden ayrılarak, kıtaların meydana geldiğini kanıtlamışlardır. Amerika kıtası da insanoğlunun keşfettiği büyük kara parçalarından birdir.

“İki ana karadan oluşan Amerika kıtasının kuzey bölümünde insanoğlunun varlığı kimi bilim adamlarına göre 28.000 yıl önce, kimilerine göre de 14.000 yıl önce başlamıştır. Kazılar sonucu elde edilen bulguların, 14.000 yıl önce Kuzey Amerika'da insanların yaşadığını kanıtlar nitelikte olduğu belirtilmiştir.” (Toki, 1995, s. 91)

Arkeologlar, bugünün Amerika'sından ayırmak için bazı bölgelere farklı isimler vermişlerdir. “Mesoamerika; Meksika, Guatemala, El Salvador ve Honduras'ın bir bölümünü tanımlamak için kullanılan bir ifadedir.” (Toki, 1995, s. 91)

Mesoamerika'da yaşayanlar büyük bir ustalıkla seramik üretimi yapmışlardır. Ancak bu, sadece günlük ihtiyaçları karşılamak için kullanılan seramiklerin üretimidir. Seramiklerin yapımında, elle şekillendirme ve basit turnetler kullanılmıştır. Gerçek

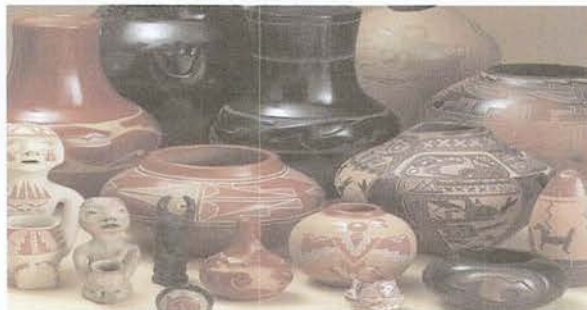
anlamda seramikçi olarak nitelendirilen kişiler Avrupalıların bu kıtaya gelişinden sonra ortaya çıkmış ve çömlekçi çarkı da bu dönemde kullanılmaya başlamıştır.

Seramikle çok erken dönemlerde tanışan Mesoamerikalılar ürünlerinin yüzeylerini düzgün bir hale getirmek için birçok farklı astar kullanmışlardır. Astar kaplı seramiklerin yüzeylerinde yine farklı renkteki boyalarla , oksitlerle genellikle geometrik öğeler ve hayvan figürleriyle süslemişlerdir.

Amerika Kıtası'nın bu erken dönemlerinde seramik üretiminde önemli yere sahip birçok merkez olmasına karşın sgrafito süslemeli seramikler daha geç dönemlerde yapılmıştır. "Önemli seramik üretim merkezleri Tlatilco (Mexico City), Veracruz-Romojadas, Teotihuacán'dır." . (Toki, Hands in Clay,1995, s.95)

Seramik üretimleriyle önemli bazı kültürler de erken dönemlerde Amerika Kıtasında yaşamışlardır. Bu kültürlerden Mayalar, Zapotekler, Astekler, Olmekler'de sgrafito süslemeli seramiklerin üretimi çok yaygın olmamakla birlikte nadiren de olsa kazıma yöntemi kullanılarak süslemesi yapılmış seramikler üretilmiştir. Ancak bu ürünlerde kazıma işlemi pişirimi yapılmamış hamur üzerine astar uygulaması yapılmadan doğrudan yapılmıştır.

Amerika Kıtası'nın güneybatısında buradaki yerliler tarafından daha farklı bir anlayışla sır gerektirmeyen astarlı ve perdahlanarak parlak yüzeyler elde edilmiş sgrafito süslemeli seramikler üretilmiştir. Fakat bu ürünler, diğer merkezlerde üretilen seramiklere göre daha geç dönemlere aittir.

Resim 25 :Yerli Amerikalı Seramikçilerce Yapılmış Sgrafito Ürünler

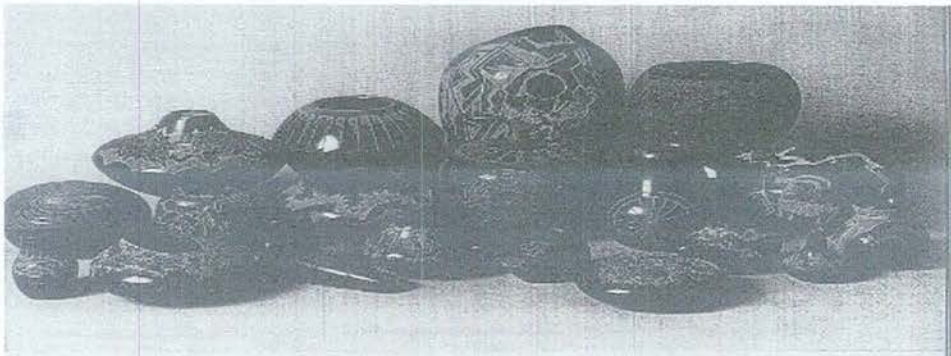
2.7.1. Birleşik Amerika

Amerika Kıtası'nın Avrupalılarca keşfinden sonra burada var olan yerliler tarafından yapılan seramik üretimi farklı bir boyut kazanmıştır.

Amerika'ya gelen Avrupalı seramik sanatçılarının buraya geliş nedeni, yeni keşfedilmiş bir yerde daha iyi bir yaşantıya sahip olmaktır ve bu kendi seçimleridir. “Avrupa'dan koloniler halinde gelip Amerika'ya yerleşen seramik sanatçılarının 17. yy.ın ortalarında kendi yerleşim yerlerini kurdukları görülmektedir.” (Toki, 1995, s.131) Avrupa kökenli yeni Amerikalı seramikçiler, kendi üretimlerini sahip oldukları farklı geçmişlerine, birikimlerine, teknik bilgilerine ve tarzlarına göre yaparlarken kullandıkları yerel malzemelerin de etkisiyle Amerikan seramikleri olarak bilinen üretimlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamışlardır.

“Amerikan Tarzı seramiklerde en dikkat çekici unsur astar dekorlarının sıklıkla kullanılmasıdır.” (Peterson, 1997, s.147) Sgrafito süslemeli seramikler de astar ile yapılan dekorlama yöntemlerinden biri olduğundan üretimleri diğer yöntemlerle paralel olarak devam etmiştir. Ancak bireysel boyutlardan daha ileriye gidememiştir.

“Sgrafito süslemeli ürünler, Amerika Kıtası ve Birleşik Amerika'da en çok yerli sanatçılarca üretilmiştir.” (Hayes, 1996, s.18) Bu seramik süsleme yöntemi, yerli sanatçılarca benimsenerek Uzakdoğu'da da olduğu gibi aile geleneği haline dönüşmüş ve üretimler bu doğrultuda yapılmıştır.

Resim 26 : Naranjo Ailesinden Dusty, Geri, Karen, Forrest ve Kevin Naranjo'ya Ait Sgrafito Ürünler

2.8. Avustralya

Avustralya Kıtasının keşfinin ardından Avrupa ülkelerinden bu yeni kıtaya gerek sürgünler sonucunda gerekse kendi istekleri ile birçok sanatçı göç etmiştir. Bu göçler sonucunda, Avustralya'nın yerli halkı olan Aborjinelerin kabileler şeklindeki ilkel yaşantısının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla üretilen eşya niteliğindeki ve inanışları doğrultusunda ürettikleri seramiklerin özellikleri ile bu kıtanın yeni, Avrupa kökenli halkının bilgi ve birikimleri birleşerek, Avustralya seramik sanatına yeni bir boyut kazandırmıştır.

Resim 27 : Avustralya'daki Yerliler Tarafından Üretilmiş Kazıma Süslemeli Vazo MÖ 120

Amerikan Güzel Sanatlar Müzesi, Boston, A.B.D

Avrupa kökenli seramik sanatçıların çok iyi bildiği bir yöntem olan sgrafito süslemeler, bu kıtada dünyada revaçta olduğu dönemden çok daha sonra kullanılmıştır. Çünkü, Avustralya yerlileri tarafından üretilen seramiklerde genellikle doğrudan bünyeyi kazıyarak yapılan süslemeler yada renkli boya ve astarlar kullanarak fırçayla elle boyamak suretiyle yapılan süslemeler kullanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM
SGRAFİTO SÜSLEMELERDE KULLANILAN; MALZEMELER, YAPIM
TEKNİKLERİ,
KARŞILAŞILABİLECEK PROBLEMLER VE MOTİFLER

1. SGRAFİTO SÜSLEMELERDE KULLANILAN MALZEMELER

Sgrafito süslemelerin üretimlerinin gerçekleştirilebilmesi için muhtelif malzemelere ihtiyaç vardır. Bu gereksinim, özel bir süsleme şekli olan sgrafitonun, en iyi biçimde yapılabilmesi için gerekmektedir.

Sgrafito ürünlerin yapımında kullanılacak olan bünyenin, astarın, boyaların, oksitlerin, aletlerin, sırların ve hatta motiflerin bu süsleme yöntemine uyum gösterebilecek nitelikte olması istenmektedir.

1.1. Bünyeler

Seramik ürünlerin yapımında kullanılan bünyeleri çeşitli kıstaslarla farklı şekillerde sınıflandırmak ve bunları kullanım alanlarına göre belirlemek mümkündür. Birçok hammaddenin bir araya getirilerek, farklı ısı değerlerinde pişirilmesi sonucu, özellikleri, görünümleri aynı olmayan ürünler elde edilebilmektedir.

Yüzey değerlendirmelerinde sgrafito süslemeler kullanılan ürünlerin yapımında da genellikle satıhta dokusal olarak bünyenin kendine has yapısının ön plana çıkmadığı türler tercih edilmektedir. Bunun nedeni, sgrafito süslemelerin uygulanişında kazıma işleminin çok derin yapılmaması ve bunun sonucunda da bünye dokusunun özelliklerini aynen yansıtmasıdır.

Sgrafito süslemelerde özellikle gözenekli ürünler sınıfına giren kırığı renkli çömlekçi ürünleri ve kırığı beyaz akçini bünyeler, gözeneksiz ürünler sınıfına girenlerden sertçini ve porselen bünyelerin grogsuz yada çok ince taneli groglara sahip, düzgün yüzeylerin daha kolaylıkla oluşturulabildiği türleri tercih edilir.

1.1.1. Kırığı Renkli ve Beyaz Olan Gözenekli Bünyeler

Bu bünyelerin su emmesi % 10-15 arasında değişir, genellikle 1200°C ye kadar pişirimi yapılabilir. Kırmızı renkli olanları 1060°C-1120°C de, beyaz renkli olanlar ise 1120°C-1200°C de olgunluğa ulaşmaktadır.

Kırmızı çamurlu bünyelerle çalışmak oldukça kolaydır. El ile, çömlekçi çarkında, kalıpla şekillendirmeye uygundur. Ancak büyük parçalar için çamura grog ilavesi yapılmalıdır. Dokusal olarak pürüzsüz bir yapıya sahiptir.

Beyaz çamurun şekillendirilmesinde genellikle pres ve döküm yöntemleri uygulanmaktadır. Yüzeyler, kırmızı çamurda olduğu gibi oldukça pürüzsüzdür. Beyaz toprak ürünler, kırmızı olanlara oranla daha gözenekli, sertçini ve porselene oranla daha az dayanıklıdır.

Bu sınıfa giren beyaz çamurlu bünyeler, seramik sanatçıları tarafından süslemeye, daha yatkın olmaları ve farklı renkteki sır, astar, oksit uygulamalarının daha başarılı sonuçlar vermesi nedeniyle sıklıkla tercih edilmektedir.

Kırığı renkli ve beyaz olan gözenekli bünyeler, sayılan özellikleri sebebiyle sgrafito çalışmalarda kullanılmaktadır.

1.1.2. Kırığı Renkli Olan Gözeneksiz Bünyeler

Gözeneksiz ürünler adı altında toplanan sertçini bünyeler, pişirim sonrası %2 -5 oranında su emme özelliğine sahiptir. Bu bünyeler, genellikle 1200° C üzerindeki pişirime dayanıklıdır.

Sertçini ürünler, yoğunluğu, dayanıklılığı nedeniyle taşa benzetilmektedir. Bu yüzden de seramik kaynaklarına İngilizce haliyle de (stoneware) girmiştir.

Bu tür bünyeler genellikle gözeneksiz, plastiklik özellikte, yumuşak bir dokuya sahiptir. Büyük yada küçük çaplı formların üretimine elverişlidir. Elde, çömlekçi çarkında veya döküm yöntemiyle şekillendirilebilir.

Sgrafito süslemelerin sertçini bünyeler üzerine uygulanması sahip olduğu özellikler nedeniyle çok kolaydır. Pürüzsüz yapısı, sır gerektirmeyecek kadar düzgün ve güçlü oluşu bu konuda tercih edilen bir tür olmasının başlıca nedenleridir.

1.1.3. Kırığı Beyaz Olan Gözeneksiz Bünyeler (Porselen)

Porselen bünyelerin su emmesi % 1 veya daha düşük oranlardadır. Pişirimi 1280 C°- 1320 C° arasında, camlaşma noktasında yapılır. Genellikle beyaz renge sahiptir. Sadece ince üretimlerde saydamlık özelliği vardır. Bunun nedeni; porselen bünyenin gerçek anlamda plastik özelliğe sahip killer içermemesidir. Bu da çalışılması zor olan bir çamur demektir ve her zaman üretim aşamasında çatlama, kırılma riskini taşır, dayanıksızdır.

Porselen üretiminde en çok tercih edilen şekillendirme yöntemleri; kalıpla pres ve kalıpla dökümdür. Pişirim öncesi dayanıksız olan porselen bünye bu işlemde sonra dayanıklılık, sertlik, asitlere karşı direnç kazanır.

Üretimi esnasında güçlüklerle karşılaşma ihtimali yüksek olan porselen bünyeler, bu aşamadan sonra elde edilen ürünün mükemmel sonuçlar vermesi nedeniyle her şeye rağmen tercih edilen bir türdür. Sgrafito süslemelerde kullanılan bünyelerin dokusal özelliği mümkün olduğunca az olan karışımlardan üretilmesi istenir. Porselen; sgrafito üretiminde kullanılan, iyi sonuçlar veren bir çamurdur.

1.2. Sgrafito Süslemeli Ürünlerde Kullanılan Astarlar

Astar dekorlu ürünler, Neolitik çağdan bu yana seramiğin varoluşu ile birlikte kullanılmaya başlamıştır. Bu erken çağlardan itibaren Anadolu'da, Avrupa'da, Afrika'da, Amerika'da ve hatta Avustralya'da astarlı seramikler üretilmiştir.

Astar, ince taneli killerden üretilen, sulu kıvamda bir tür seramik çamurudur. Bir çok kullanım alanı ve amacı olan seramik astarları; bir dekorlama yöntemi, istenmeyen bünye rengini değiştirmek için kullanılan bir öge, yada diğer süsleme şekillerine yardımcı bir malzemedir. Astar, genellikle yaş çamurlar üzerine uygulanarak, pişme rengi beyaz ve beyaza yakın renklerdeki hammaddelerden yapılır.

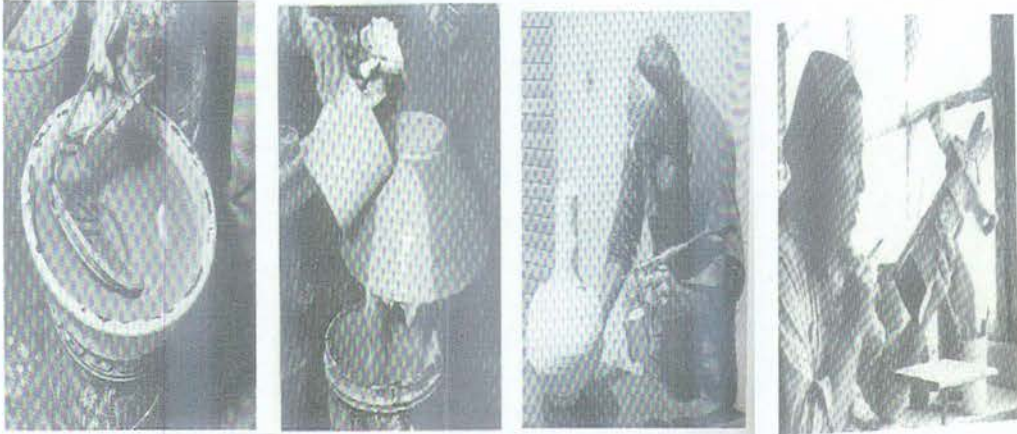
Astar olarak isimlendirilmiş sulu şekilde renkli çamurun bünyesinde bulunan hammaddelerin etkisiyle çeşitli özellikleri vardır. Bu özellikler; seramik ürünün görünümünü, süslemelerini, sırnı doğrudan etkiler. Taşıdığı niteliklere göre astarları sınıflandırmak mümkündür. Örneğin; mat astarlar ve zinter astarlar bu sıfatları sahip oldukları matlık ve pekişmişlik özelliklerinden dolayı almışlardır.

Mat astarlar, renklendirilerek veya kendi rengi ile yaş çamurlar üzerine uygulanan dekorlarda kullanılabilirdiği gibi genellikle seramik ürünlerde pürüzsüz bir yüzey sağlamak ve bünyenin rengini gizlemek amacıyla da kullanılabilir.

Mat astar uygulaması, bünye şekillendirildikten sonra, ürün deri sertliğine ulaştığında yapılır.

Kendine has bir özelliğe sahip zinter astarlar da, yarı parlak görünümlü, üzerlerine sır uygulaması gerektirmeyen astarlardır. Zinter astarlarda pekişmenin nedeni, içinde buluna kil taneciklerinin boyutlarının çok küçük oluşudur. Ancak yapay olarak eritici ilavesi de zinter astar oluşumuna neden olur. Bu tür, seramik ürünler üzerine deri sertliğindeyken uygulanabildiği gibi, kuru yada ilk pişirim sonrasında da uygulanabilir.

Şekillendirilmesi yapılmış seramik ürün üzerine bir çok farklı yöntem kullanarak astar uygulaması yapmak mümkündür. Ürünün hangi şekilde astarlanacağını, inşa edilen form, bünye tipi ve kullanılacak astar türüne göre belirlemek gerekir. Daldırma, akıtma, püskürtme, fırça gibi yöntemlerle astarlama yapılabilir.

Daldırma

Akıtma

Püskürtme

Fırça

Resim 28 : Astar Uygulama Şekilleri

Toki Hands in Clay, 1994, S. 332-333-334

“Astarların spesifik yoğunluğu püskürtme için 1,60 daldırma için 1,30 olmalıdır. Bisküvi üzerine uygulandığında % 25 ten az oranda kil içermelidir.” (Çobanlı, 1996, s. 51)

Astar uygulaması yapılmış ürünler üzerine yapılan süsleme yöntemlerinden biri de sgrafitodur. Çiğ hamurlar üzerine yapılan sgrafito süslemelerde astar, çok önemli bir rol oynamaktadır. Astarın türü, uygulanış şekli, rengi ve yapısı sgrafito süslemelerin kalitesini etkiler. Kusursuz bir astar uygulamasının sonunda iyi bir tasarım ve özenle kazanmış sgrafito süslemelerle mükemmel ürünler ortaya çıkarmak mümkündür.

Sgrafito süslemelerde kullanılan astarlar genellikle, bünyenin kendi rengine hazırlanmaz, belirli oranlarda renklendirici (oksit, boya) ilavesiyle renkli astarlar yapılır. Ancak, renkli astar hazırlarken renklendirici olarak kullanılan malzemenin sulu

çamurla çok iyi bir şekilde karıştırılması gerekir. Çünkü; sulu çamur karışımı (astar), oksit yada boyanın çözünebilmesi için çok da iyi bir ortam değildir.

1.2.1. Kullanılan Bünyeye Göre Astar Seçimi ve Hazırlanışı

Sgrafito süslemeli seramiklerde en önemli yapı taşlarından biri olan astarın, yapılan ürün tipine, bünyeye göre reçetelendirilmesi ve hazırlanması gerekir.

Astar bileşimleri ürünü istenilen renkte, uygun yoğunlukta bir tabaka ile örtbilecek, kuruma ve pişmeyle meydana gelen küçülme sırasında ürünü saracak, ürünün olgunlaşma sıcaklığına benzer yada ondan biraz daha düşük sıcaklıkta camlaşarak ve sır tabakasının altında, sırnın içersinde çözülmeksizin, parçalanıp yada soyulmaksızın kalabilecek şekilde tasarlanmalıdır. (Çobanlı, 1996, s.23)

Öncelikle üretimi yapılacak olan ürünün ne tip bir bünyeye sahip olduğu tespit edilmelidir. Seçilen bünye türünün, pişme sıcaklığı ve yaş, kuru yada ilk pişirimi yapılmış olması hazırlanacak astar çeşidinin seçiminde belirleyici unsurlardır.

Sgrafito süslemeli seramik üretimi yapılırken kazımlar astarlı bünye üzerine yapılacaksa bunu; deri sertliğindeki bünye üzerine, kuru bünye üzerine yada ilk pişirimi yapılmış bisküvi haldeki bünye üzerine uygulamak mümkündür.

Astar hazırlanırken en yaygın yöntem ana bünyeyi kullanarak astar yapmaktır ancak sgrafito süslemelerde amaç kazıma yaparak alttaki zıt renkten faydalanmak olduğundan eğer ana bünye rengi koyu ise açık renk verebilecek başka bir astar reçetesi hazırlanır. Çünkü, eğer ana bünye rengi koyu ise hazırlanan astarın renklendirilmesi için kullanılan oksit ve boyalarla açık renk astar yapmak mümkün olmaz.

Ana bünye kullanılarak astar yapımına karar verilmişse, ana bünyenin yapısını oluşturan kil sulandırılarak istenilen inceliğe gelene kadar dinlendirilir yada istenilen tane boyutuna ulaşması için değirmenlerde öğütülür ve 30 dinlik elekten geçirilerek kullanıma hazırlanır. Öğütme süresinin çok iyi ayarlanması gereklidir çünkü; fazla öğütmek astarın yüzeye tutunmasını engelleyecektir. Ürünün kendi bünyesinden yararlanılarak astar yapılırken genellikle, % 70

oranında kullanılan bünye, % 20 oranında bu bünyenin groğu ve % 10 oranında feldspattan oluşan reçete kullanılır. (Çobanlı, 1996, s.32)

Sgrafito süslemeli seramiklerde kullanılacak olan astarın ana bünye ile oluşturulması istenmezse, bünye bileşimine uygun olabilecek başka bir astar reçetesi hazırlanır. Bu astar için dikkat edilmesi gereken nokta, yüzeye iyi tutunabilecek bir yapıyı meydana getirecek, aynı zamanda da istenilen özellikleri katabilecek hammaddelerin seçilip doğru oranlarda reçeteye dahil edilmesidir.

Genellikle uygulaması yapılacak olan astarın “... üstünde kullanıldığı hamurdan daha çok plastik olması halinde yüzeye uyması kolaylaşır ve tam bir yapışkanlık sağlar.” (Ayta, 1976, s.32) Bunun için de astar yapımında başta kil ve kaolinler olmak üzere, eriticiler, dolgu maddeleri, sertleştiriciler, opaklaştırıcılar ve renklendiricilerden oluşan bir reçete hazırlanır. Uygun astarın hazırlanma şekli ana bünye kullanılarak yapılan astardan farklı değildir, sadece seçilen hammaddelerden meydana gelen oluşum istenilen kıvama gelene kadar öğütülür ve dinlendirilir, kullanıma hazırlanır.

1.3. Astar Yapımında Kullanılan Renklendirici Oksit ve Boyalar

Sgrafito süslemelerde kullanılmak üzere hazırlanan astarların alttaki bünyeden farklı bir renkte olması esas olduğundan renklendirici metal oksit ve boyalar kullanılarak istenilen renkte astar hazırlanır. “ Renklendirici oksit ve boyalarla renkli astar yapında kullanılan malzemenin özelliklerinin yanında en önemli noktalar, pişirim derecesi, kullanılan sırla uyum ve fırın atmosferidir.” (Phillips, 1990, s. 29) Renkli astar hazırlarken bazı renkleri oluşturmak kolayken bazılarını oluşturmak daha zordur. Mavi, sarı ve kahverengi tonlarında astar yapmak kolayken, yeşil, pembe en çok da kırmızı rengi oluşturmak zordur.

Seramikte astar renklendirmede kullanılan en temel malzeme metal oksitlerdir. Metal oksitler gibi boyalar da seramik astarlarının renklendirilmesinde kullanılabilir ancak, metal oksitlerle oluşturulabilecek renk paleti çok daha zengindir.

1.3.1. Renklendirici Oksitler

Seramikçiler tarafından sıklıkla tercih edilen metal oksitleri ve oluşabilecek renkleri şöyle sıralamak mümkündür; antimon oksit-sarı, krom oksit-yeşil, sarı, pembe, kobalt oksit-mavi, bakır oksit-yeşil, turkuvaz, redüksiyonlu pişirimde kırmızı, demir oksit-kahverengi, mangan oksit-mor,kahverengi, nikel oksit-gri, pembe, mor, kalay oksit, zirkon oksit ve titan oksit-beyaz, vanadyum oksit-sarı.

Sgrafito süslemelerde kullanılmak üzere renklendirilecek olan astarın kendi rengi de önemlidir. Örneğin; beyaz pişme rengi gösteren astar bünyelerinde demir oksitle renklendirme yapılacaksa %2-10 oranlarında katkı yapılabilir. Bu da açık ten renginden koyu kahverengine kadar tonların olduğu bir skala oluşturur. İstenilen renkteki astar ana bünyenin rengi, astar bünyesinin rengi ve renklendiricinin özellikleri göz önünde bulundurularak hazırlanır.

Sgrafito süslemelerin yapında kullanılmak üzere renklendirilmiş astarla yapılan ürünler saydam sırla sırlanıp pişirildiklerinde ortaya çıkan görünüm, sıra doğrudan renklendirici katılmasıyla elde edilen görünüme çok yakın bir sonuç verir.

1.3.2. Renklendirici Boyalar

Sgrafito süslemeli seramiklerin üretiminde temel basamak olan astarların yapımında renklendirici olarak kimi zaman metal oksitler yerine boyalar kullanılır. Bu boyalar, endüstriyel olarak üretilmiş kökeni yine metal oksitlere dayanan renklendiricilerdir. Boyaların bileşiminde oksitlerle birlikte, eriticiler, kil, silis ve diğer modifiye maddeleri bulunmaktadır. Bu maddelerden oluşan Seramik boyaları içinde bulunan yapı, en iyi sonucun alınabilmesi için öncelikle kalsinasyona tabi tutulur ve ardından da pudra inceliğinde öğütülerek kullanıma hazırlanır.

Hazır haldeki seramik boyalarının astar renklendirmede kullanımının en büyük avantajı, pişirim sonrası elde edilecek renkle boya renginin çok yakın değerlerde

olmasıdır. Bu da, yaklaşık sonucun önceden tahmin edilebilir olması açısından uygulayıcıya kolaylık sağlamaktadır.

“Seramik boyalarının dayanıklılığını ve boyama gücünü etkileyen en önemli faktörler boyanın kendi bileşimi, üzerinde kullanıldığı sırnın bileşimi, katılan astarın bileşimi, pişirme sıcaklığı ve fırın atmosferidir.” (Çobanlı, a.g.e, s. 47) Bu tip boyalar kullanarak renklendirilen astarlarda, farklı uygulamalar yaparak oluşturulan denemelerle çok değişik sonuçlar elde etmek mümkündür. Seramik boyalarının birçoğu 1300 C° ye kadar olan pişirim sıcaklıklarına dayanıklıdır. Ayrıca hem oksidasyonlu hem de redüksiyonlu fırın atmosferinde pişirilmeye uygunlardır.

1.4. Sgrafito Süslemeli Ürünlerde Kullanılan Sırlar

Seramik sırları için “kil tabakasını kaplayan camsı bir yapıdır” tanımlaması yapılabilir. Camın ana maddesi olan silisin dışında bir seramik sırnın bünyesinde; sodyum, kurşun yada boraks gibi eriticilik özelliği olan hammaddeler bulunmalıdır. Bir sır hazırlanırken göz önünde bulundurulması gereken en önemli nokta ürünün bünyesi ile uygun genleşme ve pişirim derecesine sahip olmasıdır. Ürünün bünyesi ve yüzeye uygulanacak olan sır arasında bahsedilen bu uyumu sağlamayabilmek için seramik sıri içerisinde bulunması gereken bir başka hammadde de kilin ana maddesi olan alüminedir. Bu nedenle de uygulaması yapılacak sır içerisine kil ilavesi yapılarak istenilen özellik verilmiş olur.

Farklı türdeki bünyelere göre kullanılan sırlar da değişkenlik gösterir. Sgrafito süslemelerde en çok tercih edilen “...gözenekli ürünlerde sırnın pişirim derecesi 1040 C°-1120 C° arasında, gözeneksiz ürünlerde ise 1260 C°-1280 C° arasında olması istenir.” (Phillips, 1990, s. 65)

Sgrafito süslemeli seramiklerin üretimlerinde eğer sır altına uygulanan bir yöntem tercih edilmişse genellikle son aşama olarak altta uygulanan dekorun daha net ve güzel görünmesi amacıyla sırla kaplanarak bir kez daha pişirimi yapılır. Uygulanan sırnın sgrafito süslemeleri göstermesi esas alındığı için kullanılan sırnın saydam olması

istenir. Sgrafito süslemeli bir ürünün sırnın sert, düzgün, yüzeyi iyi bir şekilde saran ve altta kullanılan renkleri bozmayacak nitelikte olması gerekir.

Sgrafito süslemeli seramiklerde kullanılacak saydam görünümlü sırn bünyesini oluştururken farklı malzemelerden yararlanmak mümkündür. Bunlardan bir tanesi kurşundur. “Gözenekli ürünlerde kurşunlu sırların kullanımı 4000 yıllı aşkın bir süredir devam etmektedir.”(Phillips, 1990, s. 66) Kurşunlu sır bünyeleri sgrafito süslemeli seramiklerde oluşturduğu pürüzsüz yüzey ve kendine has hafif sarımsı renk tonundan dolayı en çok tercih edilen türdür. Ayrıca kurşun başka katkı maddesine gerek duymadan doğrudan ürünün üzerine uygulandığında bile kilin minerolojik yapısında bulunan alüminyumla birleşerek yüzeyde bir sır tabakası meydana getirir. Bu yöntemin endüstri devrimine kadar seramikçiler tarafından kullanıldığı belirtilmektedir.

Sgrafito süslemeli ürünlerde kurşunlu sır bünyelerinin dışında iyi bir saydam etki veren borlu ve alkalili sırlar da kullanılmaktadır.

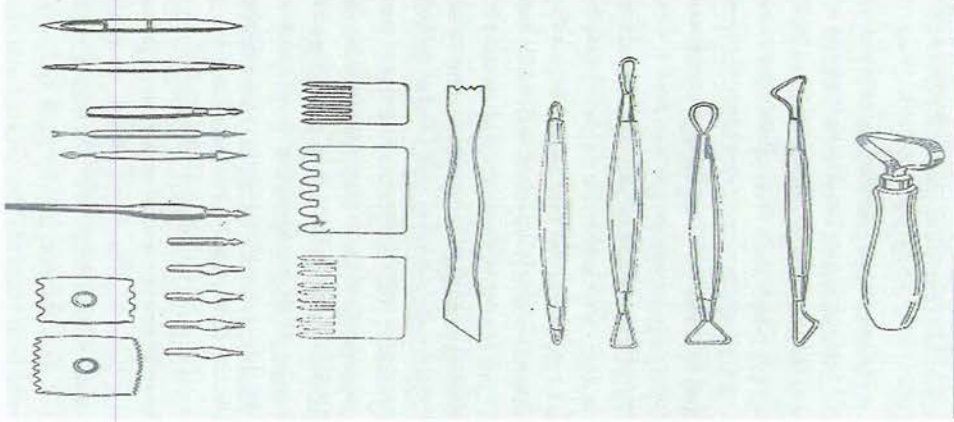
1.5. Sgrafito Süslemeli Ürünlerin Yapımında Kullanılan Aletler

Sgrafito süslemeli bir ürün üretilmeye karar verilmişse bünyeyi, astarı, boyayı ve sırı bir bütün olarak uyumlu malzemelerden hazırlamak ne kadar önemli ise kazıma işlemi için kullanılacak aletler de o kadar önemlidir.

Pişmemiş çamurlar üzerine, bisküvi ürün üzerine yada sırlı pişirimi yapılmış ürün üzerine sgrafito uygulaması yapılabileceği için öncelikle hangi türde üretim yapılacağına karar verilmesi gerekir. Bu aşamadan sonra süslemenin tasarımı da göz önünde bulundurularak en uygun aletleri seçmek mümkün olacaktır.

Sgrafito süslemelerin yapımında bu yöntem için özel olarak üretilmiş aletlerin kullanılabilirdiği gibi kazıma işlemi yapılabilecek sivri uçlu başka işlevleri olan aletler de kullanılabilir. Önemli olan istenilen nitelikteki kazımaları rahatlıkla yapabilmektir. Hangi aletle ne tür kazımaların yapılabileceği yapılacak denemelerle kolaylıkla belirlenebilir. Sgrafito uygulamaları çizgisel olarak yapılacaksa ince sivri uçlu aletlere

ihtiyaç duyulur. Kazıma ürünün tüm yüzeyinde, doğrudan motifleri ön plana çıkaracak şekilde yapılmak isteniyorsa, dip alma aletlerine benzeyen ancak uçları küçük ebatlı keskin aletler tercih edilir. Serbest tasarımlarda kazıma işlemini gerçekleştirebilecek tarak, modelaj kalemi, şiş gibi alternatifleri çoğaltılabilecek aletler de kullanılabilir.

Resim 29: Sgrafito Süslemelerin Yapımında Kullanılan Kazıma Aletleri

Çobanlı, Seramik Astarları, 1996, s.92

2.SGRAFİTO SÜSLEMELERİN YAPIM TEKNİKLERİ VE KARŞILAŞILABİLECEK PROBLEMLER

Sgrafito için genel olarak astar kazıma yöntemidir tanımı yapılabilir. Ancak bu yöntem seramikte, sadece pişirimi yapılmamış çamur üzerine uygulanmamaktadır. Bisküvi pişirimi yapılmış ürün üzerine astar, boya yada sır uygulaması yapıldıktan sonra, sırlı pişirimi yapılmış ürün üzerine sır üstü boya uygulamasının ardından da sgrafito süslemeler yapılabilir.

Farklı uygulama türlerine göre sgrafito süslemelerin yapım aşamasında dikkat edilmesi gereken özellikler vardır. Sgrafitonun sır altında astarla mı, boyayla mı yada sır üstünde mi uygulanacağına karar verildikten sonra dikkat edilmesi gereken noktaları bilmek karşılaşılabilecek problemlerin çözümünü kolaylaştırır. Örneğin, pişmemiş çamur üzerine uygulama yapılacaksa, ürün deri sertliğindeyken kazıma işleminin yapılması, bisküvi üzerine yapılacaksa yüzeyi kaplayan sır yada boyanın belirli bir kalınlığa sahip olması ve iyice kurduktan sonra kazımanın dikkatle yapılması gereklidir.

Kazıma işlemi sırasında yada öncesinde doğru malzemelerin uygun tasarımlarla buluşması karşılaşılabilecek problemleri en aza indirecektir.

Resim 30: Sgrafito Süslemeli Bir Tabak, Kazıma İşlemi Yapılırken

<http://www.vannsstudios.cm/html>

2.1. Ham Ürün Üzerine Uygulanan Sgrafito Süslemeler

Tasarımı yapılan ürün belirlenen yöntemle şekillendirildikten sonra deri sertliğine geldiğinde kullanılan bünyeye uyumlu bir astarla kaplanıp, alttaki çamur görünür hale gelinceye kadar dekorun kazıma yaparak ortaya çıkarılması, ham ürünler üzerine uygulanan sgrafito süslemelerin temelini oluşturur. Bu tip uygulamalarda amaç,...“dekorun içeriği yönünden tümünü kapsayan yüzeysel bir biçim araştırmasından çok, asıl desen üstünde geliştirilen çizgisel kazımlar ile çeşitli planları birbirinden ayıran koturların belirlenmesidir.” (Ayta, 1976, s. 26) Sgrafito süslemelerde, uygulayanın isteğine bağlı olarak astar yerine doğrudan oksitlerle renklendirme yapıldıktan sonra kazıma yapılabileceği gibi, astar kazıma işlemi yapıldıktan sonra kazınan bölümlere oksit yada boylarla renklendirme de yapılabilir. Kazıma işlemi tamamlandıktan sonra ürün üzerinde artık parçalar kalmaması için yumuşak bir fırça yardımıyla çapaklar alınır. Sgrafito süslemelerin yapılması ve ürünün tamamen kurumasının ardından, eğer zinter astar kullanılmışsa tek pişirimle, değilse önce bisküvi

pişirimi yapıp ardından sırlı pişirim yapılarak nihai ürüne ulaşılır. Bu tip sgrafito ürünlerde genellikle, saydam etkiye sahip kimi zaman hafif sarımsı, bal rengi, kahve tonlarında sırlar kullanılır.

Resim 31: Ham Ürün Üzerine Astar ve Oksitlerle Renklendirilmiş Sgrafito Tabak M. Wondausch

Wondausch, Mary Wondausch on Slipware, 2001, s. 112

2.2. Bisküvi Ürün Üzerine Uygulanan Sgrafito Süslemeler

Yapım şekillerine göre bir sınıflandırma yapıldığında üç başlık altında toplanan sgrafito süslemelerde ikinci tür, bisküvi pişirimi yapılmış ürünler üzerine uygulanır. Bu yöntemde, bisküvi haldeki ürün üzerine uygun astar, boya yada bünyeden farklı renkteki bir sır uygulaması yapıldıktan sonra kazıma işlemi gerçekleştirilir. “Sgrafito yönteminde, sırlı parçaların motifsel yada leke düzenlemesine gidildiğinde, kazımlar çiğ sır üstünde yapılır.” (Ayta, a.g.e, s.26) Ürünün yüzeyi istenilen malzeme ile kaplandıktan sonra her hangi bir şekilde zarar görmemesi için itinayla uygulanacak olan motifler kömür tozu kullanılarak izleme yapılabilir veya hafif bir şekilde elle serbest olarak çizildikten sonra kazıma yapılır ve pişirilir. Pişirim sıcaklığı kullanılan malzemelerin özelliklerine göre farklılık gösterir.

Sgrafito süslemelerin en çok özen ve dikkat gerektiren şekli bisküvi ürün üzerine yapılan kazımalardır. Altta kullanılan bünye ilk pişirimi yapılarak sahip olduğu nemden uzaklaştırılmış olduğu için, üzerine uygulanan kendinden daha çok neme sahip olan astar, boya yada sırın kazıma esnasında kalkması, dökülmesi riski her zaman mevcuttur.

Resim 32: Bisküvi Ürün Üzerine Uygulanan Sır Kazınarak Yapılmış Sgrafito Tabak

<http://www.sgraffitojGBlack.214pg.html>

2.3. Sırlı Ürün Üzerine Uygulanan Sgrafito Süslemeler

Uygulama türlerine göre değerlendirildiğinde sgrafito süslemelerin yapım aşamasında en az risk taşıyanı sırlı pişirimi yapılmış ürün üzerinde kazıma yapılanlardır. Dokusal özelliği kazıma yapmaya engel olmayacak nitelikteki bir sır tabakası ile kaplanan ürünün sırlı pişirimi yapıldıktan sonra, genellikle püskürtme yöntemi kullanılarak sır üstü boya ile kaplanır. Boya, kazıma yapabilecek kuruluğa ulaştığı zaman, iğne gibi çok sivri uçlu ve sağlam malzemedan yapılmış bir alet yardımıyla sgrafito süslemeler yapılır. Kullanılan kazıma aletinin istenilen özellikte olması hem kazıma işlemini kolaylaştırır hem de sgrafitonun daha düzgün olmasını sağlar. Ancak, sırlı pişirimi yapılmış bir ürünün sertlik oranı fazla olduğu için aletlerin uçlarını kontrol ederek sıkça değiştirmek gerekebilir.

Sırlı pişirimi yapılmış ürün üzerine uygulanan sgrafito süslemelerin daha az risk taşımalarının nedeni, herhangi bir hata söz konusu olduğunda alttaki bünyeye zarar vermeden silip tekrar uygulama yapılabilir olmasıdır.

Sgrafito süslemelerin kazıma işlemi bittiğinde ürün üzerine uygulanan boyanın pişirim derecesine uygun bir sıcaklıkta son kez fırınlanır.

Resim 33: Sırlı Pişirimi Yapılmış Porselen Bünyeli Sgrafito Süslemeli 16 cm Tabak, Wayne Bates

<http://www.waynebates.com/html>

2.4. Sgrafito Süslemelerin Yapımında Karşılaşılabilecek Problemler

Seramik sanatının uygulama aşamalarında her zaman riskler söz konusu olduğu gibi sgrafito süslemelerin yapımında da bazı sorunlar yaşanabilir. Bu yöntemin en önemli aşaması kazımanın yapıldığı yüzeyi kaplayan astar, boya yada sır tabakasıdır. Ürünün yüzeyini kaplayan bu malzemelerin, doğru hazırlanmaması veya uygulanmaması, doğrudan sgrafito süslemelerin yapımını ve kalitesini etkiler. Bu nedenle kullanılan bünye, astar, boya ve sırn birbirine uyumlu olması gereklidir.

Sgrafito süslemelerin kazıma işlemi astar yada ham sır üzerine uygulanacaksa kullanım öncesinde dinlendirilmiş olmaları gerekir. Dinlendirilmemiş astar ve sır yüzeyde küçük deliklere neden olacağından sgrafitonun yapımını güçleştirir ve

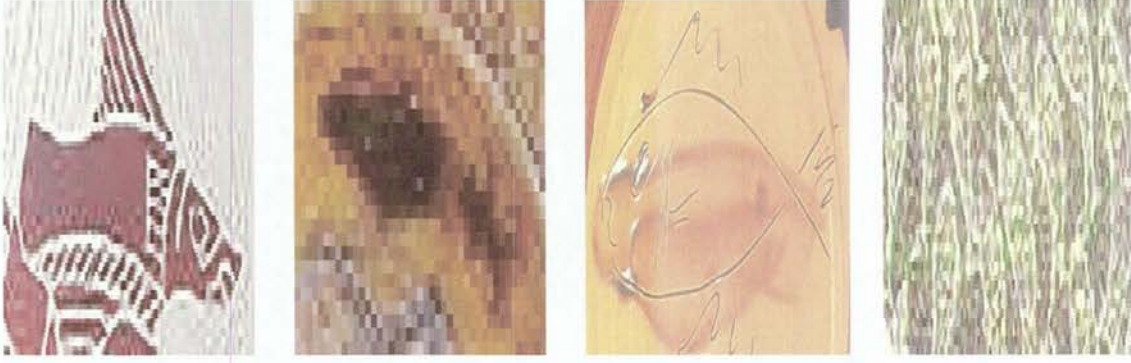
Resim 34: Geometrik Motifli Sgrafito Süslemelerden Detaylar

Tez içinde Kullanılan Resimlerden Detaylar

Geometrik motiflerin sgrafitolarda çok tercih edilmelerinin en önemli nedenlerinden birisi doğaçlama olarak, naif bir şekilde uygulandıklarında bile, ortaya estetik gücü yüksek ürünler çıkabilmesidir.

Geometrik motiflerde çizgisel ve alan kazımaları olarak iki ayrı şekilde yapılmış uygulamalar mevcuttur. Bu tür motifler kazımada sağladığı kolaylık nedeniyle çokça tercih edilmektedir.

Seramik süsleme yöntemlerinin bir çoğunda olduğu gibi sgrafitolarda da hayvan motifleri sıklıkla kullanılmıştır. Ancak bu tip motiflerde de bazı hayvan figürleri ön plana çıkmaktadır. Balık, kuş ve ceylan sgrafito ürünlere en çok konu olmuş hayvanlardır.

Resim 35: Farklı Sanatçılar Tarafından Yapılan Sgrafito Ürünlerde Kullanılan Balık Motifleri

Tez içinde Kullanılan Resimlerden Detaylar

Hayvan motiflerinin uygulanışında da geometrik olanlarda da yapılan iki tür vardır; çizgisel olarak kazınmış olanlar ve alan kazımaları biçiminde yapılmış olanlar.

Bitkisel motifler, sgrafito süslemelerde sıklıkla kullanılan başka bir grubu meydana getirmektedir. Bu şekildeki motiflerde kazıma işlemi, bazen fırça ile yapılmış bir desenin konturunu belirlemek için bazen de, doğrudan çizgisel veya belirli bir alanda motifi oluşturacak şekilde uygulanmaktadır.

Resim 36: Farklı Şekillerde Uygulanmış Bitkisel Motifli Sgrafito Ürünlerden Detaylar

Tez İçinde Kullanılan Resimlerden Detaylar

Sgrafito Süslemelerde kullanılan motiflerin sınıflandırılmasında son grubu insan figürlerini kapsamaktadır. Bu tip motifler kimi zaman inanışlar nedeniyle sıklıkla yapılırken kimi zaman da yine aynı nedene bağlı olarak yasak olduğu için çok daha geç dönemlerde kullanılmıştır. İnsan figürleri, genellikle gerçekçi bir anlatımla yapılmamıştır.

Resim 37: Farklı Şekilde Uygulanmış İnsan Figürlü Sgrafito Ürünlerin Detayları

Tez İçinde Kullanılan Resimlerden Detaylar

Sgrafito süslemelerde kullanılan motiflerle ilgili bu sınıflandırmanın dışında, sanatçıların kendi tercihlerine bağlı olarak farklı öğeler de kullanılmış, ancak her dönemde en çok tercih edilenlerin geometrik, bitkisel, hayvan ve insan figürleri olduğu gözlemlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZ SERAMİĞİNDE SGRAFİTO SÜSLEMELER

1. GÜNÜMÜZ SERAMİĞİNDE SGRAFİTO SÜSLEMELERİN YERİ

Günümüzde endüstri devriminin ardından seramiğin sanat olarak kabul görüşüyle birlikte sgrafito süslemelerin kullanımı seramik sanatçılarının kişisel tercihleri doğrultusunda devam etmektedir. Ayrıca, bazı küçük çaplı atölyelerde özel üretim diye nitelendirilebilecek sgrafito süslemeli seramik ürünler yapılmaktadır. Bunlar, seri üretim olamadıkları için, her biri farklı bir parçadır. Ancak, dikkat çekici olan bu tip atölyelerde üretilen sgrafito süslemeli seramiklerde kullanılan motiflerin ve formların genellikle tarihsel süreç içerisinde en çok ilgi görenlerle gösterdiği benzerliktir.

Sgrafito süslemeler, dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan birçok sanatçı tarafından kullanılmaktadır. Özellikle seramiğin bir sanat dalı olarak kabul görmesinde büyük payları olan dönemin önemli ressamlarının (Picasso, Miro, Matisse) da seramik ve hatta sgrafito yapmış olmaları bu süsleme yönteminin daha çok tercih edilmesinin nedenleri arasındadır. Sgrafito süslemelerin MÖ 3000'lerden günümüze kadar değer görmüş bir yöntem oluşu, tek pişirimle de nihai ürüne ulaşılabilmesi, uygulama kolaylığı popülaritesinin devamlılığını sağlamıştır. Bu nedenle, sgrafito süslemeler kullanan sanatçıların ürünlerini, üsluplarını incelemek günümüz seramiğinde sgrafito süslemelerin yerini tanımlamada kullanılabilecek bir yol olarak kabul edilebilir..

Resim 38: Siluet Üzerinde Sgraffito Süslemelerin Yer Aldığı Tabak, Henri Matisse.
Toki, Hands In Clay, 1989, s.148

2. SGRAFİTO ÇALIŞAN SANATÇILARA ÖRNEKLER

Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan, farklı kökenlere sahip sanatçılar, sgraffito yöntemini kullanarak ürünlerini süslemişlerdir. Üretimlerinde kimi zaman geleneksel üsluplardan fazlasıyla etkilenirken, kimi zaman da daha özgün çalışmalar ortaya koymuşlardır.

Sgrafitonun yüzyıllardır neredeyse tüm medeniyetlerce uygulanmış bir yöntem oluşu bu konuda çalışan sanatçıların dağılımını da etkilemiştir. Bu nedenle, sgraffito çalışan sanatçıların ülkeleri ile ilgili bir sınıflama yapmanın mümkün olmadığı gözlenmiştir. Yöntemi kullanan sanatçılar arasında en çok Amerikalıların bulunduğu söylenebilir, ancak onların da kökenleri farklı ülkelerdendir. Fransa, İngiltere, Japonya, Avusturya, Almanya, Türkiye, Bulgaristan, Kore, Sudan, Yeni Zelanda ... sgraffito yöntemini kullanan sanatçıların ülkeleridir. Bu dağılımın bir sınırlama yapılamayacak genişlikte olduğunu göstermektedir. Sgraffito süslemeli seramikler, tüm dünyada bir çok sanatçı tarafından üretilmiş, kimilerinin tarzı olmuştur. Ancak her sanatçı kendinden kattıklarıyla ve farklı yorumlarıyla bu süsleme yöntemine yeni boyutlar kazandırmıştır. Sgraffito yöntemi kullanarak ürünlerini süsleyen sanatçılardan örneklemeler yapılırken,

yirmi sekiz tanesi ülkeleri, eğitimleri, teknikleri, yöntemle kattıkları gözlemlenerek yorumlanmıştır.

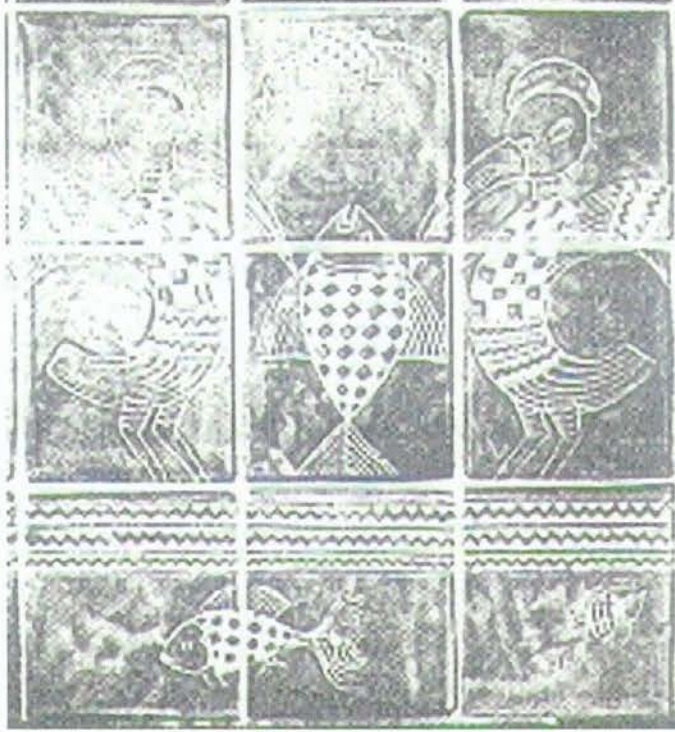
2.1. Chris LEWIS

İngiliz sanatçının seramikle yolunun kesişmesi Farnham sanat okuluna girişiyle başlamıştır. İlk önceleri çalışmalarında Picasso, Braqua gibi kubizmin öncü sanatçılarından etkilenmiş ve Afrika heykelleri yapmıştır. “Bu dönemin ardında bir arayışa giren sanatçı Avrupa ve Afrika’ya seyahat etmiş ve buralarda müze ve koleksiyonları inceleyerek kendine bir stil oluşturmuştur.” (Ceramic Review, sayı 162, 1996 , s.14)

Sgrafito süslemelerle ilgisi Siddig El Nigovmi’nin öğrencisi olan eşi ile tanıştığı yıllara rastlamaktadır. Bu süslemeleri büyük bahçe seramiklerinde, ev eşyası olarak kullanılan seramiklerde kullanmıştır. Motiflerinde Afrika, İnka, Aztek etkileri yoğunlukla görülmektedir. Daha çok çizgisel ağırlıklı kazımlar uygulamayı tercih eden sanatçı, geometrik öğelerle desteklenmiş, hayvan figürlerini yüzeylere resmetmiştir. Sgrafito süslemeler, astarla kaplı çığ çamur üzerine ince uçlu aletler kullanılarak yapılmıştır.

Resim 39: 35 cm Demir Astarlı Sgrafito Tabak

Resim 40 Demir Astarlı Sgraffito Süslemeli Mutfak Karoları

Ceramic Review, sayı 162, 1996, s.11

2.2. Claudia REESE

Amerika'da doğan sanatçı sanat eğitimini Indiana Üniversitesi'nde almış ve heykel tarzındaki seramik ürünleri ile tanınmıştır. Bir çok yayında makaleleri yayımlanan Reese, Austin'de Cera-mix adlı bir stüdyo açmış ve çalışmalarını burada sürdürmüştür. 1981'de Cera-mix'in kuruluşundan önce Louisiana State Üniversitesinde, Chicago Sanat Enstitüsünde, Purdue Üniversitesinde ve kuzey Colorado Üniversitesinde öğretmen olarak çalışmıştır. (www.cera-mix.com)

Ürün portföyünde seramik heykellerin yanısıra sofrta seramikleri ve pano tasarımları vardır. Farklı süsleme yöntemleri kullanarak yüzey değerlendirmeleri yapan sanatçı, sgraffitoyu da sıklıkla kullanmıştır. Fakat, sgraffitoyu yalın olarak uygulamayı tercih etmiştir. Geometrik ve kabaca kazınmış çizgisel öğeler kullanmıştır. Bunlar; spiraller, kalın çizgiler, noktasal dokular şeklinde seramik yüzeylere uygulanmıştır.

Resim 41: Renkli Astarlı Sgrafito Vazolar

The Best of Pottery, 1996, s.53

2.3. Clive BOWEN

1945 yılında İngiltere’de doğan sanatçı, Cardiff Koleji’nde resim eğitimi almış, 1965’te Michael Leach’in atölyesinde beş yıl çalışarak seramik sanatında da bilgi ve deneyim kazanmıştır. 1970’te Brannam Çömlekçilikte ve Michael Cardew’in yanında Wenford Bridge’te çalışmıştır. 1971’de kendi atölyesini kurarak ürünlerini burada vermeye devam etmiştir. (<http://www.southernceramicgroup.co.uk>.)

Genellikle düşük derecede olgunlaşan kırmızı çamurdan, astar ve sgrafito süslemeli ürünler yapmıştır. Sgrafitolarında yalın bir anlatım kullanan sanatçı genellikle serbest kazımaları seramiklerinin her yerinde değil konturlarla ayrılmış bazı bölümlerinde kullanmıştır.

“Ürünleriyle bir çok sergiye katılan sanatçı, “ İngiltere’nin en iyi astar dekorcusu” sıfatını almıştır.” (<http://www.southernceramicgroup.co.uk>.)

Resim 42: 33 cm Sgraffito duvar tabağı

http://www.southernceramicgroup.co.uk/News_Letter/2001_07/Clive_Bowen.htm

2. 4. Harrison MCINTOSH

1914 yılında Vallejo, Amerika’da doğmuştur. Güney Kaliforniya Üniversitesi ve Cloremont Graduate Üniversitesi’nde seramik eğitimi almıştır. 1950’lerin ortalarına kadar Claremant’ta kendi stüdyosunda çalışmıştır. Bu stüdyoda büyük fabrikalar için seramik ve cam ürünler üretmiştir. “Tipik Mcintosh stili denebilecek ürünler genellikle çömlekçi çarkında şekillendirilmiş, deri sertliğine geldiğinde astarlamış, geometrik, sgraffito süslemeler yapılmış seramiklerdir.” (<http://www.Boiserartmuseum.org>)

Ürünlerinde kullandığı çizgisel öğeler özenle çalışılmış ancak kalın, yüzey etkisi oluşturan motiflerdir.

Mcintosh seramiklerinin bir çoğu koleksiyonlara dahil olmuştur. Dünya çapında tanınan sanatçının, kişisel ve karma sergileri de vardır.

Resim 43: 35 x 30 cm Sgrafito Süslemeli Kase

http://www.Boiserartmuseum.org/1_exhibitions_pc_mchintosh_bowl.htm

2.5. Hasegawa SOJIN

1935'te Japonya Kanazawa'da doğan sanatçı, Kanazawa Teknik Lisesi'nden mezun olduktan sonra otomobil parçaları bakımı üzerine çalışmıştır.

1956 yılında Nakamura Baizan'la tanışmış ve ondan sekiz yıl boyunca seramik eğitimi almıştır. 1964'te kendi fırınına yapmış ve bağımsız bir sanatçı olarak çalışmalarına devam etmiştir. Tamura Koichi ile birlikte demirli sırlar üzerine denemeler yapmıştır. 1970'lerde porselen bünyelerde çok renkli çalışmalar yapmaya başlamıştır. (<http://www.Trocadera.com/japanesepottery/html>)

Sgrafito uygulamalarında ince çizgilerle resimsel etkiler oluşturan sanatçı genellikle figüratif öğeler kullanarak yüzeyde hareketli görüntüler oluşturmuştur.

Japon seramik sanatının geleneksel anlayışını devam ettiren Sojin, Japon Sanatları Birliği üyesidir ve bir çok ödüle sahiptir.

Resim 44: 35 cm Sgrafito Süslemeli Porselen Tabak

<http://www.Trocadera.com/japanesepottery/items/66886/item66886store.html>

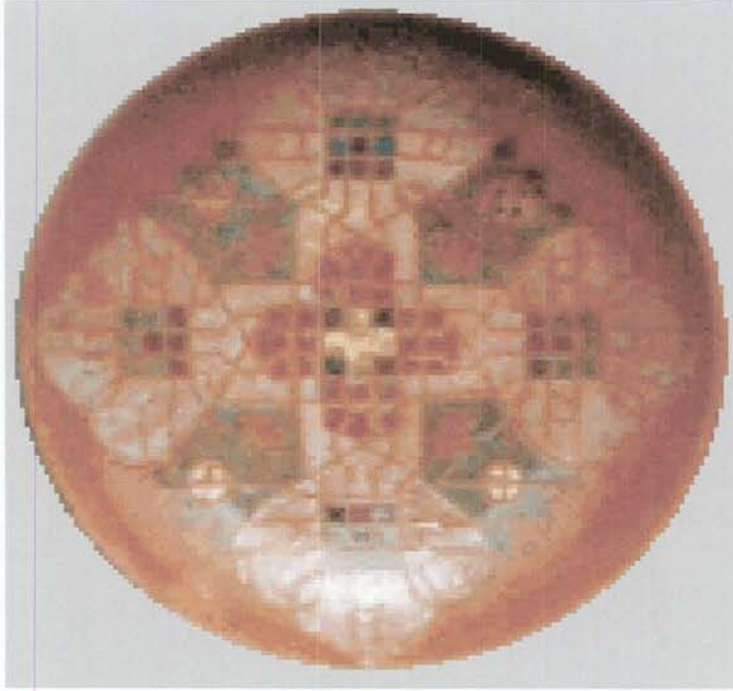
2.6. Hristo IVANOV

Bulgaristan doğumlu seramik sanatçısı, Sofya Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirmiş, Rusya, Makedonya, Ukrayna, Almanya gibi ülkelerde seramiklerini tanıtmıştır.

Onun seramiklerinde esinlendiği ana kaynak, Bulgar Çarlarının orta çağlara ait geleneksel avam sınıfının folklorik nitelikleridir. 13-14 yy.larda Bulgaristan'da kullanılan yazı sisteminin büyük harfleri onun seramiklerine dekor olmuştur.

“Ürünlerinin dekorlarında geleneksel, geometrik elemanları ve bitkileri kullanmıştır. Farklı kompozisyonlarda, bu tip elemanları sıklıkla kullanmaktadır. Kullandığı renkler, orta çağlarda sıklıkla kullanılan sarı, yeşil ve kahverengidir.” (<http://www.aumda.bizart.com>)

Genellikle, tek parça olarak yapılmış dikkat çekici ürünler ortaya koymuştur. Onun sanatının teknolojisi milenyum ve eski gelenekleri birlikte yansıtmaktadır.

Resim 45: 35 cm Sgraffito Duvar Tabağı

<http://www.aumda.bizland.com/ceramics/sgraffito.html>

2.7. Jale YILMABAŞAR

1939’da Türkiye’de doğan Yılmabaşar’ın seramik sanatı ile ilk tanışması, 1957 yılında kazandığı AFS bursunun sonucunda Oregon’daki Albany Union Lisesi’nde öğrenci olduğu döneme rastlanmıştır. Daha sonra Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü’nde bu konu üzerine eğitim almıştır. Almanya’da Arzberg Schonwaldporselen firmasında staj yapmış, ardından da akademisyenliği meslek olarak seçmiştir. Bu dönemde “Seramik Dekorasyon Teknikleri ve Bu

Tekniklerle Çağdaş Türk Çömlekçiliğinde Reform Olanakları” konulu tezle öğretim üyesi olmuştur. (Yılmabaşar, 1980, s. 225)

“Toprağa, çamura olan tutkusunu her fırsatta belirten sanatçının üretimleri daha çok dekoratif amaçlı yapılmıştır. Seramik heykel ve mimari seramikler ürün portföyünde ağırlıktadır.” (Yılmabaşar, 1980, s.82)

Özellikle “horoz” figürü ile ilgili yaptığı çalışmalar en çok bilinenleridir. Bu çalışmalarda, yüzey değerlendirmeleri, çamuru bir tuval gibi kullanışı Yılmabaşar’ın tarzını oluşturmaktadır. Sgrafito süslemeler , O’nun seramiklerinde söylemek istediği sözlere aracılık etmektedir. Daha çok serbest, resimsel nitelikli, bol çizgiyle desteklenmiş sgrafitolar üretmiştir.

Resim 46: Sır Altı Boyalı Sgrafito Süslemeli Seramik Pano

Jale Yılmabaşar Seramikleri, Yöntemleri, 1980, s.83

2.8. Jang SONG-MO

Koreli sanatçının ürünlerinde, Chosun Hanedanlığı dönemine ait geleneksel üslup etkindir. Chosun Hanedanlığı seramiklerinde çok yüksek kaliteli killer kullanılarak odunlu fırınlarda pişirim yapılmıştır. “Jang Song-Mo da seramiklerinde bu yüksek kaliteyi yakalamaya çalışmakta, bunun için de hem kullandığı malzemeleri bu doğrultuda seçmekte hem de geleneksel süslemeleri ve teknikleri tercih etmektedir.”

(<http://www.song-mojong.html>) Kendine has yorumuyla sgrafito süslemeleri eski Kore vazolarından etkilenerek günümüze taşımıştır. Bitkisel motiflerin geleneksel üslupla yorumlanarak yüzeyde öğelerin tamamı kazımak suretiyle oluşturulan sgrafitolar üretmiştir.

Sanatçı seramikleriyle bir çok ödül almış, sergilere, ekspozisyonlara katılmıştır.

Resim 47: 23 x 23 x 33,5 cm Sgrafito Süslemeli Toprak Kap “ Buncheong”

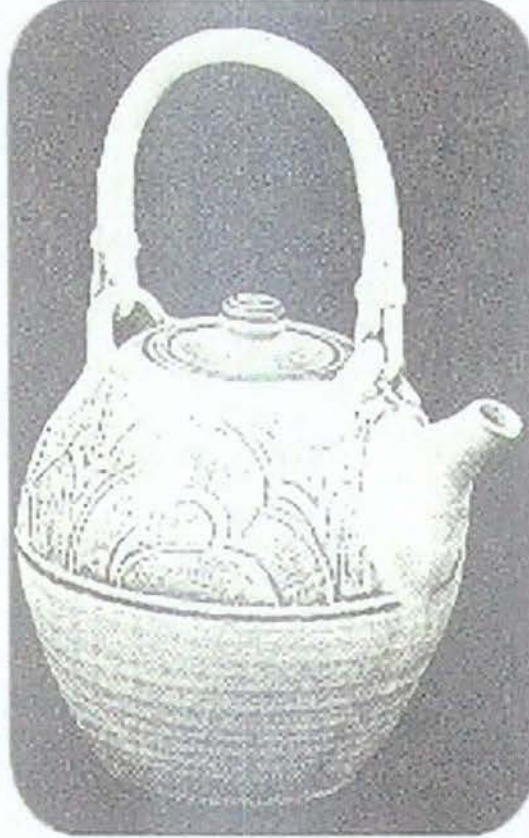
World Ceramic Exposition, Seul, KOREA, 2001

2.9. Jenny CLARKE

Amerikalı bir sanatçı olan Jenny Clarke sadece seramik sanatında değil, bir çok farklı dalda da tasarımlar yapmıştır. Bu dallar arasında, heykel ve dövme sanatlarını ilk akla gelenlerdir. “Farklı malzemelerin etkilerinden yararlanarak çok geniş bir ürün yelpazesi oluşturmuştur.” (Costentino, 1989, s. 71)

Birbirinden farklı bu sanat dalları içerisinde seramik sanatının ayrı bir yeri vardır. Seramik ürünleri ve çamuru kendine çok yakın bulduğunu belirten sanatçı, bu konuda bir çok ödüle de sahiptir. Sgrafito süslemeleri kullandığı ürünlerde yalın, çizgisel öğeler tercih etmiştir. Motiflerinde Uzakdoğu etkisi gözlemlenmektedir.

Dünya çapında kişisel ve karma sergilerde ürünleri alıcılarıyla buluşmuştur.

Resim 48:Sgrafito Süslemeli Seramik Çaydanlık

The Encyclopedia of Pottery Techniques, 1989, s. 71

2.10. Jody NARANJO

1969 yılında Santa Clara, New Mexico’da doğan sanatçı halen Albuquerque, New Mexico’da yaşamaktadır. Seramikçi bir aileden gelen sanatçının büyük annesi, annesi ve halası Santa Clara’nın tanınmış seramik sanatçılarıdır. Bu nedenle çok erken yaşta çamurla tanışan sanatçı, 15 yaşında kendi ürünlerini vermeye başlamıştır. “Geleneksel malzemelerle çalışırken onun formları ve sgrafito tasarımları da geleneksel

bir şekil almıştır. Motifleri ve desenleri tarih sayfalarından çıkmış hayvan ve insan figürlerinden oluşmaktadır.” (McFadden, 2002, s. 122) Ürünleri üzerine uyguladığı sgraffito süslemelerde “Exacto bıçağı” denilen özel bir aletle bezemelerini yapmaktadır. Bunun sonucunda seramiklerinin üzerleri sanki bir duvar kağıdı ile kaplanmış hissi uyandırmaktadır. Kendi ürünlerini tanımlarken “Sanatçı bir aileden geldiğim için çok şanslıyım ancak ben seramiklerimde hep farklı formlar, tasarımlar ve teknikler kullanmayı tercih ederim ve her seferinde farklı bir ürün çıkartmayı hedeflerim. Hiçbir fikri iki kez kullanmam ve her ürünümün ayrı bir hikayesi vardır” demiştir.

Resim 49: 40 cm Sgraffito Süslemeli Seramik

Changing Hands: Art Without Reservation, 1 Contemporary Native American Art From The Sw, s.122

2.11. John MALTBY

1936 yılında Lincolnshire İngiltere’de doğan sanatçı Leicester’da ve Goldsmith’s Kolejinde heykel eğitimi almış, resim dersleri vermiş, daha sonra iki yıl kadar David Leach ile birlikte çalışmış, 1964’te kendi atölyesini Devon’da kurmuştur. (<http://www.maltbyceramics.com>)

İngiltere ve Norveç'te eğitimlik yapmıştır. Birçok ödül almış olan sanatçının tüm dünyada tanınmasını sağlayan seramiklerinin form ve yöntem zenginliği dikkat çekicidir. Bu yöntemler arasında sıklıkla kullandığı sgrafito süslemeler en güzel olanlardandır. Sgrafitolarında çizgisel ve geometrik öğeleri ustalıkla kullanarak oluşan kontrastlıkları değerlendirmiştir. Anadolu kilim ve halılarında sıklıkla kullanılan motifleri andıran çizgisel öğeleri kullanması dikkat çekicidir.

Resim 50: 32,5 x 23 cm Astar Üzerine Sgrafito Süslemeli Seramik Form
Ceramics Mastering The Craft, 1990, s. 104

2.12. Kurt WEISER

Amerikalı sanatçı Kurt Weiser, Arizona State Üniversitesinde öğretim üyesi ve dünyaca ünlü bir seramikçidir. Bir çok üniversitede eğitimlik yapan, özellikle porselen üzerine çalışmalarıyla tanınan sanatçı tarzını, "Sadece ne istersem onu yapıyorum" sözüyle açıklamaktadır. (<http://www.kurtweiser.regents.professor.asu.html>)

Farklı form çalışmaları olan Weiser, gerçek üstü bir anlayışla sanatını ortaya koymaktadır. Ürünleri arasında en çok göze çarpanlar; çaydanlıklar, cafcacılı peyzaj çalışmaları, muazzam bir şekilde yapılmış yüzlerdir. Onun sanatını 19. yy İngiliz ve Fransız oryantalist sanatçılarından etkilenmiş ve fantastik tarih sahneleri, ultrasyonlar seramiklerine esin kaynağı olmuştur.

Ürünlerinde farklı formların yanısıra bir çok yöntem kullanan Weiser sgrafito süslemeleri, kazıma esnasında oluşan dokusal özellikleri kaybetmeden motifleri ortaya çıkaracak şekilde yapmıştır.

Resim 51: 40 cm Sgrafito Süslemeli Tabak

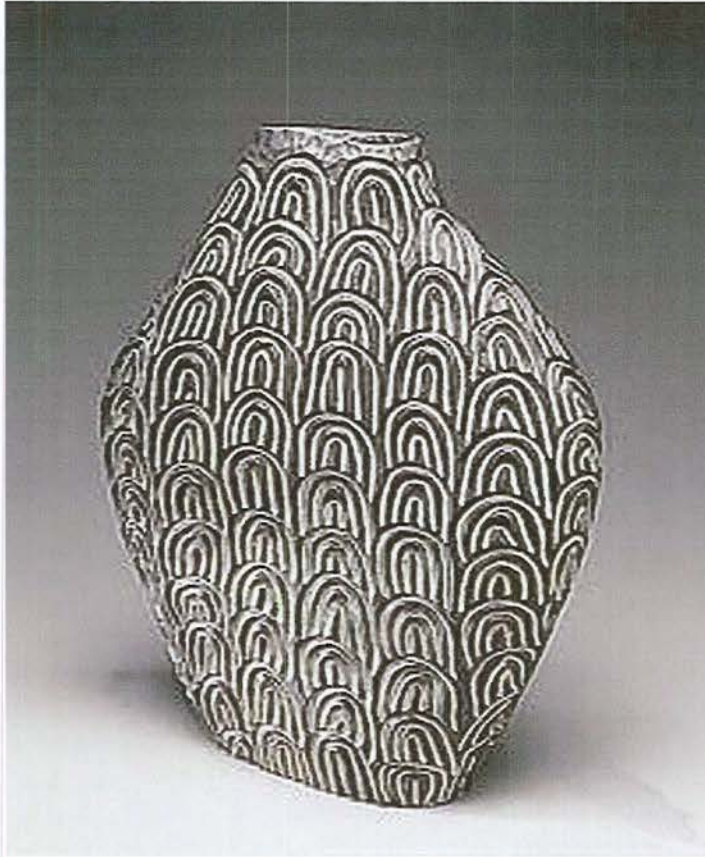
<http://www.kurtweiser.regents.professor.asu/ovpr.html>

2.13. Larry HALVORSEN

30 yılı aşkın bir süredir seramikle uğraşan Amerikalı sanatçı, kendi kendini yetiştirmiş ve bu arada bir çok atölyede çalışarak seramik sanatını yaşayarak özümsemiştir. 1983 yılından itibaren profesyonel anlamda çalışmalarına devam eden sanatçı, bir çok sergi, fuar ve diğer etkinliklere katılmıştır. Sanfrancisco'da ACC Sanat Fuarı, CA ve Pasifik Kuzeybatı Sanatları ve Zanaatları Fuarı (Bellavue'de) WA. "Bu

etkinliklerde aldığı ödüller ve dereceler onun yeni üretimler yapmasına ve teknikler konusunda arayışlara girmesine neden olmuştur. Sanatçı halen Seattle Pasific University’de ve Kirkland Sanat Merkezinde eğitmen olarak çalışmaktadır.” (Phoenix Rising Gallery, Artist Documants, 2002)

Çalışmalarında stoneware bünye kullanan Larry Halvorsen, presle, elle, kalıpla vb şekillendirme yöntemlerini kullanmaktadır. Ürünlerini siyah astarla kapladıktan sonra çok eski bir teknik olan sgrafito süslemeleri bünye üzerindeki astarı kazımak suretiyle çamur rengini ortaya çıkaracak şekilde ortaya koymaktadır. Tüm yüzeyi kaplayan geometrik ögeli, çizgisel kaba kazımlar yapmaktadır. Seramiklerin pişirimini koni 10 da gazlı fırında gerçekleştirmektedir. Çalışmalarında Orta Amerika, Kolombia ve Maya etkileri görülmektedir.

Resim 52: 47 x 12,5 x 27 cm Siyah Astarlı Sgrafito Süslemeli Seramik Form

Phoenix Rising Gallery, Seattle Wa, USA, Haziran 2002

2.14. Leonel López SAENZ

1959 yılında Meksika’da doğmuştur.1993’ten bu yana seramik sanatıyla uğraşan Saenz, bu sanata önceleri hobi olarak merak duymuş çok hünerli bir seramikçidir. Ürünlerinde sgrafito süslemeler kullanan sanatçı, yüzeyde pigment boyalarla renklendirme yapmaktadır.

“Çalışmalarında kazıma etkisi ile oluşan dokusal yapıları da süsleme ögesi olarak kullanan sanatçının sgrafitoları, ender rastlanacak nitelikte, güzeldir.”
(<http://www.mexicanceramic.html>)

Büyük parçalar üzerinde çalışmayı yeğleyen Saenz, doğadan hayvan ve bitki motiflerini kendine has üslubuyla tasarımlarını oluşturarak yeni boyutlar kazandırmaktadır. Ürünlerinde sır kullanmamaktadır.

Sgrafito süslemeli seramikleriyle bir çok ödül almış olan sanatçı, kişisel ve karma sergilere de katılmıştır.

Resim 53: “Geyikler” Sgrafito Süslemeli Sırsız Seramik Form

2.15. Leslie THOMPSON

1956 Seattle, Amerika'da dünyaya gelmiştir. Sanatsal yaşamına Chicago Üniversitesinde başlayan Thompson, Avusturalya Caulfield Enstitüsünde seramik eğitimine devam etmiştir.

“Tasarımlarında geleneksel el sanatlarının etkisi çokça hissedilen sanatçı, gotik değerlendirmeleri ile tanınan M.C. Escher'den de oldukça etkilenmiştir.” (Phoenix Rising Gallery, Artists Documents, 2002)

Ürünlerinde genellikle beyaz bir bünye kullanan sanatçı üstlerini, siyah astarla kaplamıştır. Daha sonra ince bir bıçak yada dişçi aletleri ile kazıma (sgraffito) süslemeler yapmaktadır. Seramiklerin iç kısımlarını kontrastlık oluşturması amacıyla baskın renklere sahip sırlarla kaplamaktadır.

“Farklı kültürleri incelemiş ve seramiklerine yansıtmış olan sanatçı en çok New Meksika'daki yerli Amerikalıların geleneksel formlarından etkilenmiştir.” (Phoenix Rising Gallery, Artists Documents, 2002)

Resim 54: Geometrik Ögelerle Sgraffito Süslemeli Siyah Astarlı Formlar

Phoenix Rising Gallery, Seattle Wa, USA, Haziran 2002

2.16. Lucie RIE

1902 yılında Viyana’da doğmuştur. 20 yaşından 26 yaşına kadar eğitimini Viyana Teknik Sanat Okulunda yapmıştır. Çocuk denecek kadar küçük bir yaşta (14) Hans Rie ile evlenen Lucie Rie’nin başarısı da çok erken olmuştur. 30 yaşına geldiğinde Fransa, İtalya ve memleketi olan Avusturya’da kişisel sergiler açmış bir sanatçı konumuna gelmiştir.

1938 yılında Nazilerden kaçıp İngiltere’ye yerleşmiştir. Bu dönemde Bernard Leach’le tanışan Rie, ondan çok iyi eleştiriler almıştır. 1946-1958 yılları arasında Hans Cooper’la birlikte çalışmıştır. “Stonware ve porselen bünyeleri tercih eden sanatçı farklı bir çok teknik kullanmış ama hep sadelikten yana olmuştur.” (Benks, The Complete Potter’s Companion, 1998, s.159) Sgrafito süslemeleri de, bu nedenle tercih ettiğini beyirmiştir. 1995 yılında dünyaya gözlerini yumana dek bir çok ödül kazanmış ve sergilere katılmıştır. Sgrafitolarında çizgisel, yalın motifler kullanmıştır.porselen bünyeleri tercih etmiş, kazıma sonrasında oksitlerle renklendirmeler de yapmıştır.

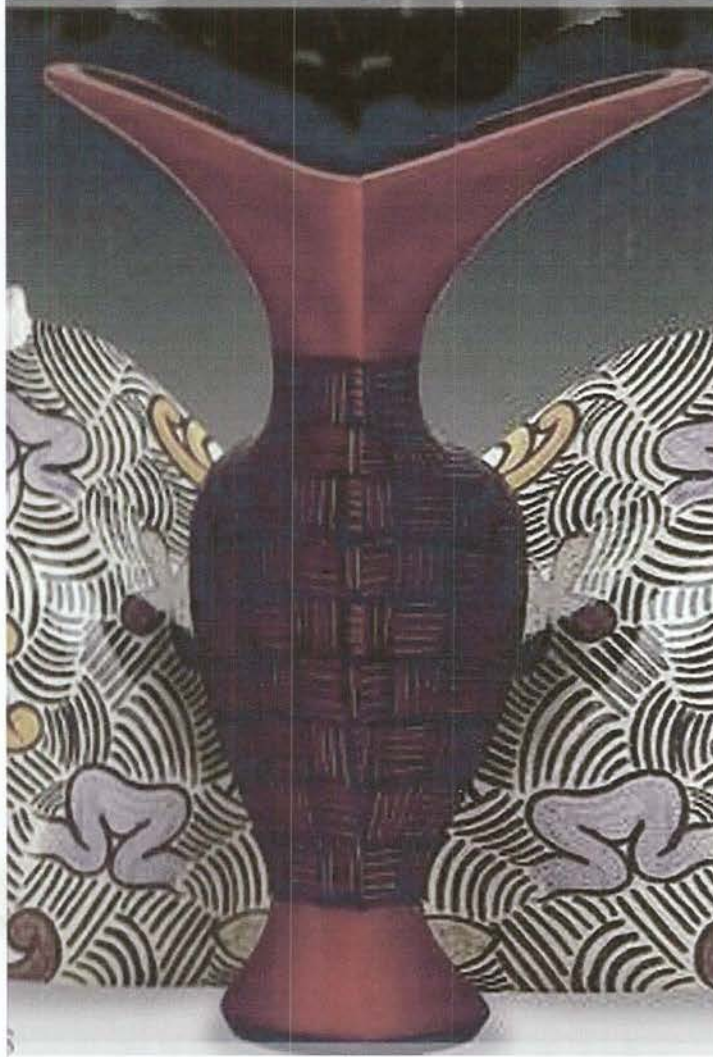

Resim 55: 7,9 x 21 cm Sgrafito Süslemeli Porselen Kase

2.17. Lynn PETERS

Deneyimli İngiliz seramik sanatçısı Lynn Peters düşük dereceli, renkli çalışmalarlarıyla tanınmaktadır. Ürünlerinde sıraltı ve sırüstü uygulamalar yapmaktadır. Kullandığı bir çok farklı teknik arasında astar dekorları, sgrafito ve mayolika sayılabilir. Sgrafito ürünlerinde çizgisel, geometrik öğeleri sistematik olarak yüzeye uygulamıştır.

Akademik kariyere de sahip olan sanatçı, sanat eğitimi veren bir çok okulda öğretmenlik yapmıştır. Karma ve kişisel sergilere katılmış olan sanatçının seramik ürünleriyle aldığı bir çok ödülü bulunmaktadır. (<http://www.ceramicstoday.com>)

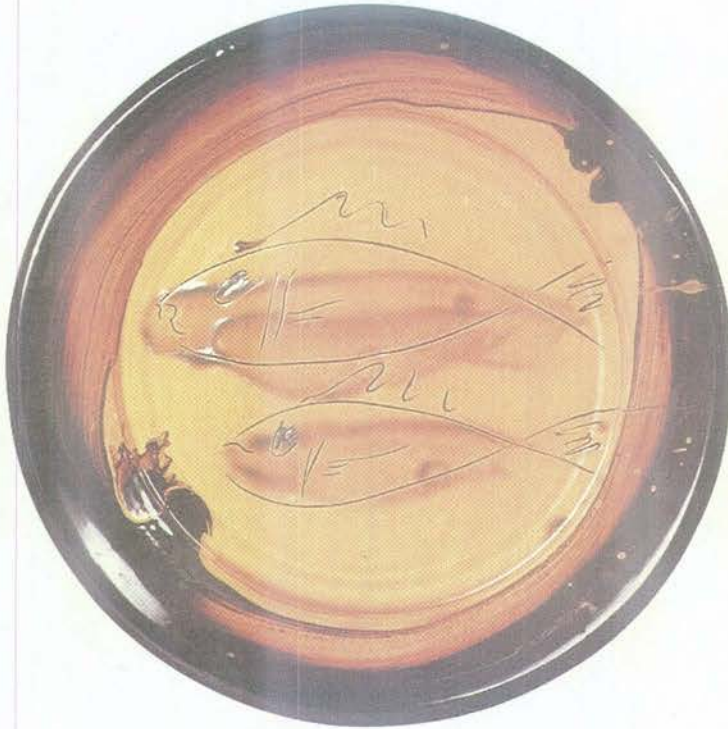
Resim 56: Sgrafito Süslemeli Form

2.18. Mary WONDROUSCH

İngiliz seramik sanatçısı Mary Wondrousch Chelsea’de dünyaya gelmiştir. Aslında çok iyi bir sulu boya resim sanatçısıdır. 1968’de Farnham Sanat Okulunda öğrenciliğe başlayıp seramik ve astar dekorlarıyla tanışmıştır. (Bugünkü adı The Surrey Institute of Art and Design)

“Astar tekniğini sulu boya ile yakın bulan sanatçı 15 yıl boyunca çalışmalarını bu doğrultuda sürdürmüştür. 1976’da artık tanınmış bir seramik sanatçısı haline gelmiştir.” (Ceramics Review, 1997, sayı 164, s.11)

“Daha çok bitkisel motifler ve hayvan figürleri resmeden sanatçı, sgrafito süslemeleri bu motiflerin arasında ve yazılı bölümlerde kullanmayı tercih etmiştir.kazımaları çok ince bir şekilde sivri uçlu metal aletler kullanarak yapmıştır.” (Wondrausch, 2001, s.35)

Resim 57: 35,5 cm Fırçayla Astarlanmış Bal Rengi Sırlı Düz Sgrafito Tabak, “İKİ BALIK”

2.19. Michael CARDEW

1901 yılında Londra'da doğmuştur. Seramikle çok küçük yaşlarda tanışan sanatçı eğitimini Oxford Üniversitesinde yapmıştır. Özellikle stonware ve astar dekorlu ürünleri çok ilgi çekicidir.

“Cardew, geleneksel formlar üzerinde basit sgrafito süslemeler kullanarak kendi stilini oluşturmuştur. Sgrafito süslemelerin naif ama estetik bir teknik olduğunu düşünen sanatçı 1926-1939 yılları arasında bu tarzda yaptığı seramik ürünleri İngiltere’de Gloucestershire’daki Winchcombe Çömlekçilikte çalıştığı yıllarda vermiştir.” (<http://www.witchcombepottery.com>) Daha sonraki yıllarda kendi atölyesinde geleneksel tarzdaki çizgisini devam ettiren ürünler yapmaya devam etmiştir. Yaşamının büyük bir bölümünü Afrika’nın çeşitli bölgelerinde geçiren Cardew, yerel sanattan da etkilenmiş ve seramiklerinde bu öğeleri kullanmıştır. Kullandığı motiflerde de bu etki gözlemlenmiştir. Geometrik sivri uçlu bir aletle kazınmış astarlı yalın sgrafitolar üretmiştir.

Resim 58: Sgrafito Süslemeli Üç Kulplu Toprak Vazo

2.20. Mike LEVY

Amerikalı sanatçı Mike Levy'nin seramikleri çok renkli ve canlıdır. Seramiklerinde sgrafito ve astar boyamalarla dekorlama yapan sanatçı daha çok çağdaş olarak yorumlanmış bitkisel motifler ve figüratif dekorlar uygulamaktadır.

Genellikle kullandığı bünyeler kırmızı ve beyaz hamurlu akçini türüdür. Tercih ettiği formlar tabaklar, kaseler ve büyük vazolardır. Genelde formların hem işlerin ve hemde dışlarında dekorlama yapmadan önce beyaz astar kullanmıştır.

“Ürünlerini kimi zaman daldırma kimi zaman püskürleme bazen de doğal bir sünger yardımıyla tamponlamak suretiyle farklı yöntemler kullanarak astarlamıştır.” (Phillips, 1994, s.80)

Astarlı yüzey üzerine öncelikle yapmak istediği deseni kurşun kalemle çizerek ancak alttaki astarı zedelemeyecek şekilde belirlemektedir. Daha sonra boyama işlemini gerçekleştirip, en son olarak da sgrafito uygulamasını yapmaktadır.

Resim 59: Çömlekçi Çarkında Şekillendirilmiş Fırça Dekorlu Sgrafito Kase
The Complete Potter: Slip And Slipware, 1994, s.81

2.21. Ochiai MIYOKO

Japon seramik sanatçısı Ochiai Miyako Kuzey Song Hanedanı Cizhou seramiklerini temel alarak kendi sanatını ortaya koymuştur.

Geç dönem Kyoto avant-garde seramik sanatçılarından Suzuki Osamu'nun öğrencisi olarak 1977 yılında Shigo'da eğitim almıştır, 1994'te "Shiga Prefectural" kültürel ödülünü alan sanatçı Japonca kakiotoshi olarak adlandırılan sgrafito çalışmalarında, Cizhou fırınlarını kullanarak bu konuda bir yenilik getirmiştir." (<http://www.japanesepottery.com>) Ürünlerinde fırça ile bitkisel motifler resmetmiş bunların ifadesini güçlendirmek için sgrafito yönteminden faydalanmıştır.

Resim 60: 23,5 x 18,0 x 10,0 cm Siyah - Beyaz Sgrafito Form

2.22. Peter STEWART

Yeni Zelandalı sanatçının çamurla olan serüveni 1995 yılında başlamıştır. Seramiğin uykuda görülen en güzel rüyalara eş değer güzellikte bir sanat olduğunu ifade eden Peter Stewart bu malzemeyle kendini çok özgür hissettiğini vurgulamıştır.

Seramik sanatıyla ilgili herhangi bir eğitimi bulunmayan Stewart, çamuru eline aldığı anda hayallerinin götürdüğü yere giden etrafındaki herşeyden kendini soyutlayıp içinden ne geliyorsa onu seramiğe aktaran sanatçıya bu yolda yapmış olduğu seyahatler, araştırmalar ışık tutmuştur. Ayrıca farklı müzik türlerinden de etkilenerek duygularını çamura aktarmıştır. (<http://www.cincinnatiartgallery.com>) Bunu bir serüven gibi yaşayan Peter Stewart sgrafito süslemeler kullandığı astar dekorlu seramikleriyle tanınmıştır.

Sgrafitolarında, çizgisel olarak resmedilmiş hayvan figürleri ve dokusal öğeler kullanmıştır. Kullandığı motifler yüzeyi tamamen kaplamaktadır.

Resim 61:33 cm Kahverengi Astarlı Sgrafito Porselen Tabak

<http://www.Cincinnatiartgallery.com/ceramics/sgraffito.html>

2.23. Peter VOULKOS

1924 yılında Amerika'da doğan Voulkos, bir Yunan ailenin çocuğudur. Eğitimine Montana Şehir Kolejinde başlayan sanatçı Güzel Sanatlar Mastırını Kaliforniya Kolejinde tamamlamıştır.

Bir çok atölye okul ve üniversitede eğitmen olarak çalışmıştır. Malzeme olarak seramiğin çok rahatlatıcı, insanı bulunduğu ortamdan alıp götüren bir nesne olduğunu düşünen Voulkos, "...ürünlerinde çamurun kendi dokusunu çok bozmadan serbest şekillendirmeler yapmayı tercih etmiştir."(<http://www.voulkos.com>) Kendine has üslubu sgrafito ürünlerde de göze çarpan sanatçı kazımaları serbest, yalın ve doğallığı etkilemeyecek biçimde yapmıştır. Voulkos, 2002 yılında hayata gözlerini yummuştur.

Resim 62: 27 cm. Akıtma Astarlı, Sgrafito Duvar Tabağı

<http://www.voulkos.com/petebio.html>

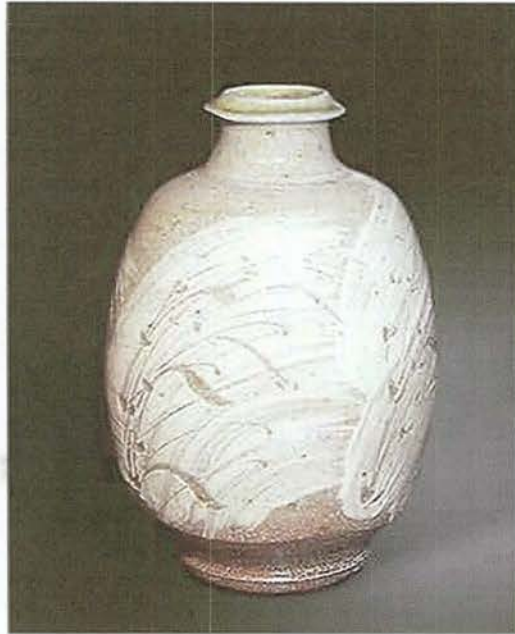
2.24. Phil ROGERS

1951'de İngiltere'nin seramikçileriyle ünlü bölgesi Güney Wales'te dünyaya gelmiştir 1977 yılında sanat eğitimini İngiltere'de tamamlayan sanatçı Rhayader'de kendi atölyesini kurmuştur.

Genellikle tuz sırlı, farklı yöntemler kullanarak süslemeleri yapılmış seramik ürünler yapmaktadır. Ayrıca, kül sıırı ve yerel mineralleri kullanarak çalışmalarına farklı bir boyut kazandırmıştır. Sgrafito çalışmalarında sır kazıma yöntemini tercih eden sanatçı, bitkisel motifleri andıran serbest yüzey kazımaları yapmıştır. (<http://www.craftpottersassociation.rogers.html>)

Dünya'nın farklı bölgelerine yaptığı seyahatler sırasında eğitim seminerleri ve seramik dersleri vermiş, atölye gösterileri yapmıştır.

Ürünlerini Victoria ve Albert Müzesinde, Wales Ulusal Müzesinde Buckinghamshire Müzesinde, Norveç Princesshof Müzesinde ve Almanya Keramik Müzesinde görmek mümkündür.

Resim 63: Şişe Formlu Sgrafito vazo 27,6 cm

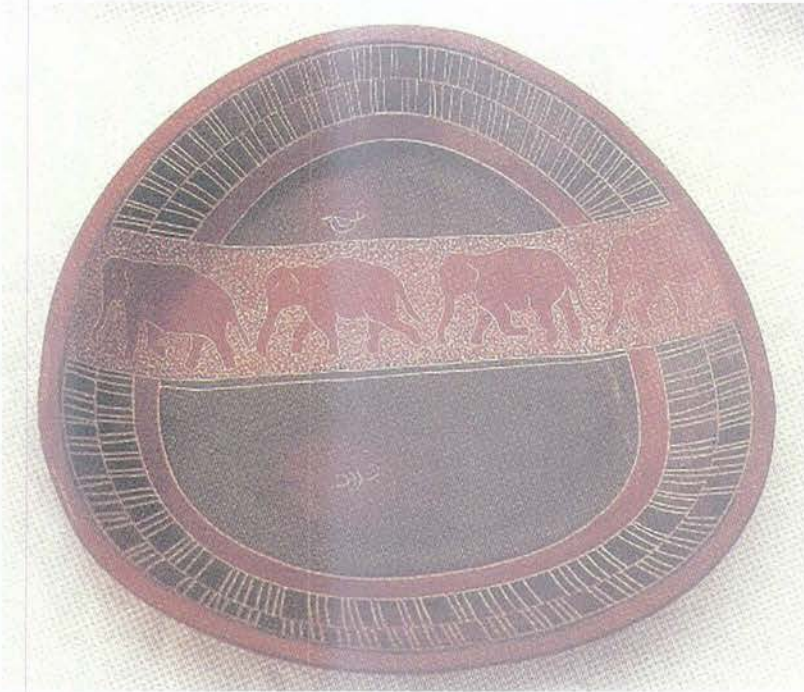
World Ceramic Exposition, Seul, KORE, 2001

2.25. Siddig EL'NIGOUMI

Sudanlı seramik sanatçısı Siddig El'Nigoumi seramiklerinde genellikle Fremington kili kullanmıştır. Bu bünyeye sahip ürünlerini kırmızı yada gri astarla renklendirmiştir. Seramiklerini astarladıktan sonra perdahlayarak yüzeylerinin parlak bir görünüm almasını sağlayan sanatçı üzerlerine sgrafito süslemeler yapmıştır.

Yüzeyi perdahlama işlemi için, düz çakıl taşları veya metal kaşıklar kullanmıştır. “Bu teknikte yaptığı çalışmalardan genellikle geometrik desenler ve balık, fil gibi hayvan figürleri kullanmaktadır. Ayrıca onun bir mührü haline gelen ince bir şekilde kazınmış akrep deseni ürünlerinin üzerinde her zaman yer almaktadır.” (Minogue, 2001, s.74)

Ürünlerini 800 C ° de fırınlayan Sıddig El'nigoumi'nin sanatında Arap, Afrika, İngiliz seramiklerinin etkileri görülmektedir. Ayrıca ürünlerinde, kaligrafik öğeler de kullanmıştır.

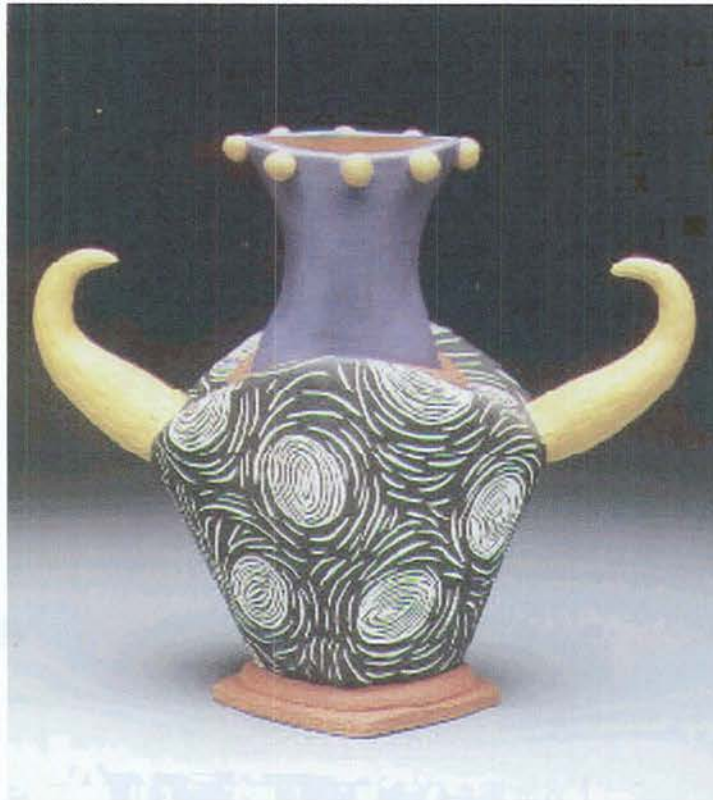
Resim 64: Sırsız, Perdahlanmış Demirli Astar Üzerine Sgrafito Süslemeli, Tabak

2.26. Susan PAPA

“Seramik sanatında çok eski bir geçmişe sahip olmayan Amerikalı sanatçının iyi bir stüdyo deneyimi vardır. Seramik çalışmalarının öncesinde yazar olan Papa ilk önceleri heykelle ilgilenmiş daha sonra bu sanata eğilmiştir.”
(<http://www.papaceramics.com>)

Ürün portföyünde terra-cotta, renkli sıraltı çalışmaları ve sgrafito süslemeli seramikler mevcuttur. Sgrafito ürünlerinde çizgisel, yoğunlaşıp seyrekleşen kaba kazımaları keskin uçlu küçük dip alma aletleri ile yapmaktadır.

Seramikleriyle birçok fuara, sergiye katılmış olan sanatçının ürünlerini ünlü galerilerde görmek de mümkündür.

Resim 65: 25 x 22 x 17 cm Sgrafito Süslemeli Seramik Form

2.27 Suzy & Nigel ATKINS

Suzy ve Nigel Atkins Fransız seramikçi bir ailedir. Her ikisi de bu konu üzerine eğitimlik yapmaktadır. Özellikle çömlekçi çarkında yaptıkları ürünler üzerinde farklı yöntemlerle süslemeler yapmakta ve bunları tuz sırası ile zenginleştirmektedir.

En çok tercih ettikleri süsleme yöntemleri, sır altı seramik kalemleri, çıkartma ve sgrafitodur. Basit aletler yardımıyla çalışan sanatçı aile ürünlerin üzerini kaolin esaslı bir astarla kaplamaktadır. Sır olarak, sadece tuz sıranın etkili olmadığı alanlarda tercih ettikleri “zeytin sırası” dedikleri bir sır kullanmaktadırlar.” (Pottery in Australia Number 4, Aralık 2001, s.51

Kullandıkları teknik ve süslemeleri birçok atölye gösterisinde ilgililerle paylaşmaktadır.

Nigel Atkins

Suzy Atkins

2.28. Zehra ÇOBANLI

Türk seramik sanatçısı, lisansını 1981 yılında İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu'nda, Yüksek lisansını Mimar Sinan Üniversitesi'nde, sanatta yeterliliğini de Marmara Üniversitesi'nde tamamlamıştır. 1986-89 yıllarında Avustralya'da yaşamıştır Sydney Technical Collage'de seramik astarları üzerine çalışmıştır. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Sanatlar Bölümü'nde öğretim üyesi olan Çobanlı, 1993-94 yılında Japon Manbusho Bursunu kazanarak Tokyo Güzel Sanatlar ve Müzik Üniversitesinde bulunmuştur. (Çobanlı, Seramik Astarları, 1996, s. 169)

Astarlı seramik yüzeyler üzerine farklı yöntemler kullanarak süslemeler yapan sanatçı, sgrafito süslemeli seramikler de üretmektedir. Her zaman eserlerinde yalın bir dil kullanmayı tercih etmiş, sgrafito uygulamalarında da bu üslupla, çizgisel kazımlarla oluşturduğu süslemeler yapmıştır. Ürünleri ile birçok ödül almış, yurtdışı, yurtiçi sergilere katılmıştır.

Resim 67: Sgrafito Süslemeli Duvar Tabağı

Zehra Çobanlı Sanat Atölyesi, Eskişehir, 2003

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

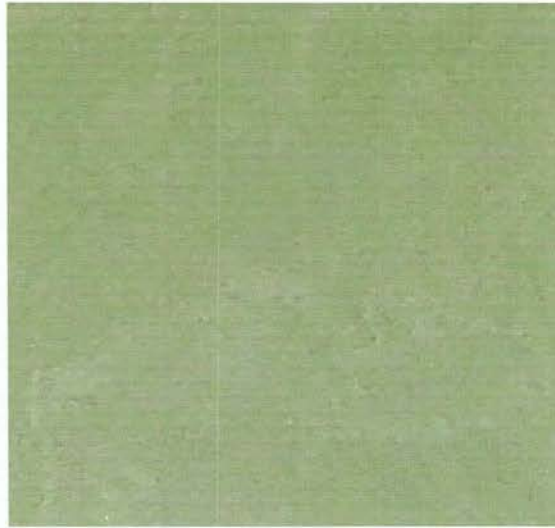
SERAMİK SANATINDA DEKORATİF BİR ÖĞE OLARAK SGRAFİTO UYGULAMALARI

1. SGRAFİTO SÜSLEMELİ SERAMİK ÜRÜN UYGULAMALARI

Yüzyıllardır kullanılan, farklı medeniyetlere, inanışlara ve kültürlere göre uygulamada, yorumlamada değişkenlik göstermiş olan sgrafito süslemeli seramiklere, çağdaş bir yaklaşımla yeni yorumlar getirilmeye çalışılmıştır.

Uygulamalarda kullanılacak olan bünyelerden, astarlardan ve sırlardan numuneler hazırlanarak 10x10 cm. plakalara denemeler yapılmış, çıkan sonuçlara göre tasarımlar ve üretimler gerçekleştirilmiştir.

1.1. Uygulamalarda Kullanılan Astar ve Sır Reçeteleri

Resim 68: Deneme 1: Seledon Renkli Astar

Deneme 1 Astar Reçetesi

Mihallıçık Kili: %20

Kvartz:%80

Yeşil Renkte Çini Boyası: %15

Çini Sırı: %10

Resim 69: Deneme 2: Yeşil Renkli Astar

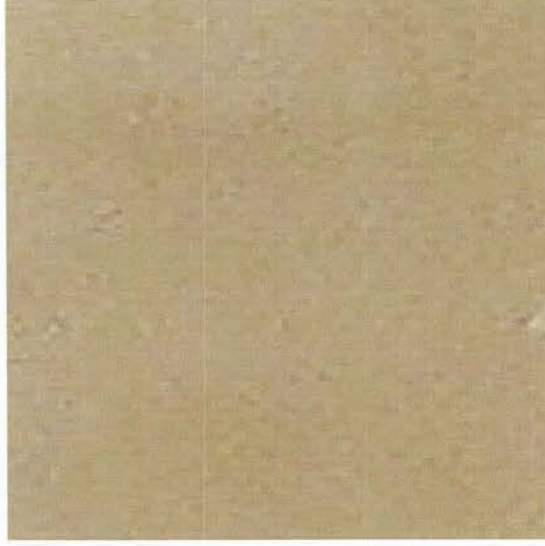
Deneme 2 Astar Reçetesi

Mihallıçık Kili: %20

Kvartz:%80

Yeşil Renkte Çini Boyası: %25

Çini Sırı: %10

Resim 70: Deneme 3: Açık Kahverengi Astar

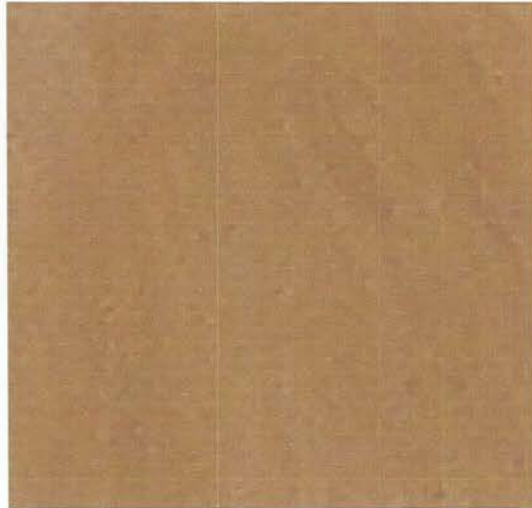
Deneme 3 Astar Reçetesi

Mihallıçık Kili: %20

Kvartz:%80

Demir Oksit: %3

Çini Sırı: %10

Resim 71: Deneme 4: Kahverengi Astar

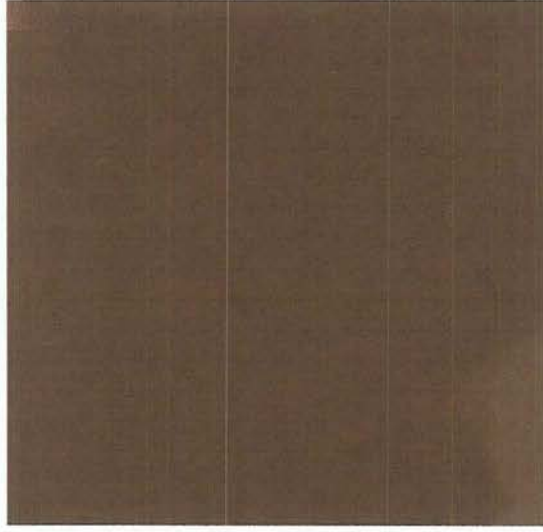
Deneme 4 Astar Recetesi

Mihallıçık Kili: %20

Kvartz:%80

Demir Oksit: %6

Çini Sırısı: %10

Resim 72: Deneme 5: Koyu Kahverengi Astar

Deneme 5 Astar Recetesi

Mihallıçık Kili: %20

Kvartz:%80

Demir Oksit: %8

Çini Sırısı: %10

Resim 73: Deneme 6: Açık Krem Rengi Astar

Deneme 6 Astar Reçetesi

Döküm Çamuru %100
 Kalay Oksit: %5
 Zirkon Oksit: % 10
 Çini Sırı: %10

Denemelerde Kullanılan Sır Reçetesi (1), (2)

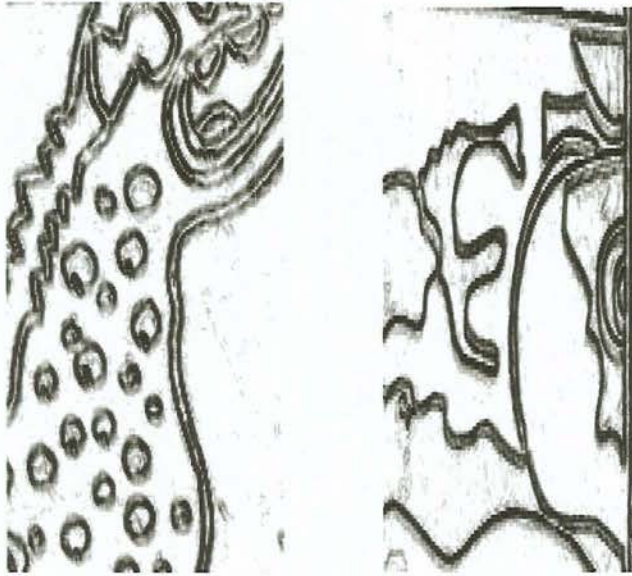
Sülyen % 40	Üleksit %60
Kvartz % 30	Kvartz %30
Soda %10	Sodyum Feldspat %10
Şişe Camı % 10	

Denemelerde ve uygulamalarda kullanılan sır bünyesinde bulunan hammaddeler 1250 C° de sırçalaştırma işlemine tabi tutulmuştur. Bu işlemin ardından sırçalaştırılan sır öğütüldükten sonra %1 CMC ve % 0,1 serbest sülyen ilavesi yapılarak kullanıma hazır hale getirilmiştir.

Yapılan denemeler sonucunda form ve desen tasarımı yapılan ürünlerde, kırığı beyaz ve renkli olan düşük dereceli (950-1000 C°) bünyeler kullanılmıştır. Ürünlerin, alçıdan hazırlanan kalıplara döküm ile, şablon torna kullanarak, çömlekçi çarkında ve el ile şekillendirmeleri yapılmıştır. Bu aşamadan sonra deri sertliğine gelen ürünlerin astarlama işlemi fırça ile yapılmıştır.

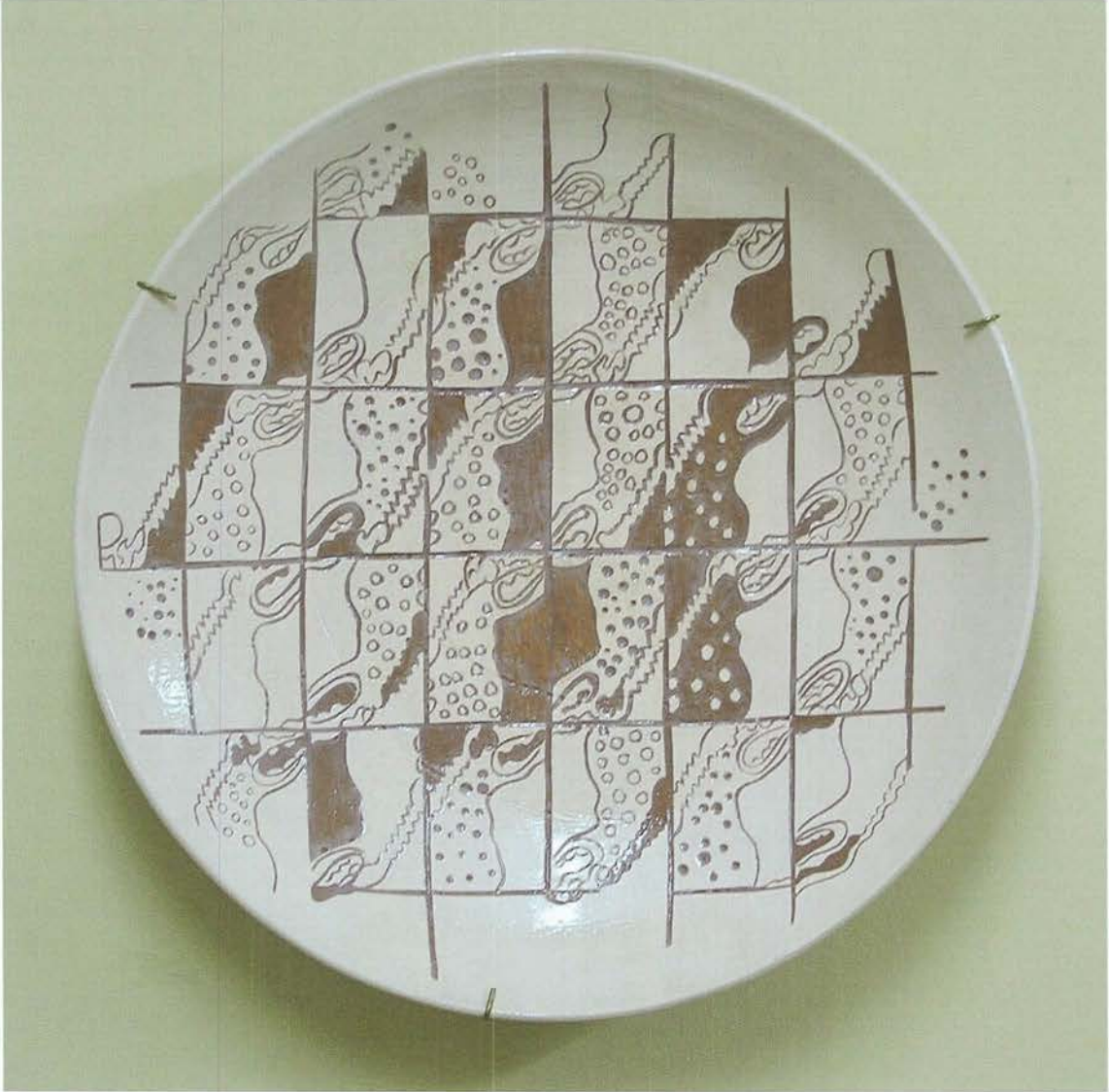
Uygulamalarda kullanılmak üzere hazırlanan desenlerin tasarımlarında sgrafito süslemelere uygun öğeler seçilmeye çalışılmış, geleneksel çini motiflerinden yararlanılmış ve doğadan etüt çalışmaları yapılarak motifsel değerlere sahip detaylar alınmıştır. Hazırlanan desenler astar uygulaması yapılan ürünlere izleme tekniği kullanılarak aktarılmış ve sgrafito süslemeler yapılmıştır.

Yapılan uygulamaların bir bölümünde izleme tekniği ile desenleri çizilen ürünlerin bisküvi ve sırlı pişirimleri yapıldıktan sonra tiner bazlı sır üstü dekor boyaları kullanılmış, sgrafito süslemeler bu uygulamadan sonra yapılmıştır.

Resim 74: Etütler Sonucu Elde Edilen Detaylar

2. KIRIĞI RENKLİ BÜNYELERLE YAPILAN SGRAFİTO UYGULAMALARI 1000 C°

Resim 75: Sgrafito Süslemeli 50 cm Kırmızı Çamur Tabak 1000 C°

Resim 76: Sgraffito Süslemeli 50 cm Kırmızı amur Tabak 1000 C°

3. KIRIĞI BEYAZ BÜNYELERLE YAPILAN SGRAFİTO UYGULAMALARI 1000 C°

Resim 77: Sgrafito Süslemeli 55 cm. Tabak 1000 C°

Resim 78: Sgrafito Süslemeli 40 cm. ini Tabak 1000 C°

Resim 79: Sgraffito Süslemeli 40 cm. Cini Tabak 1000 C°

Resim 80: Sgraffito Süslemeli 40 cm. ini Tabak 1000 C°

Resim 81: Sgrafito Süslemeli 40 cm. ini Tabak 1000 C°

Resim 82: Sgraffito Süslemeli 40 cm. ini Tabak 1000 C°

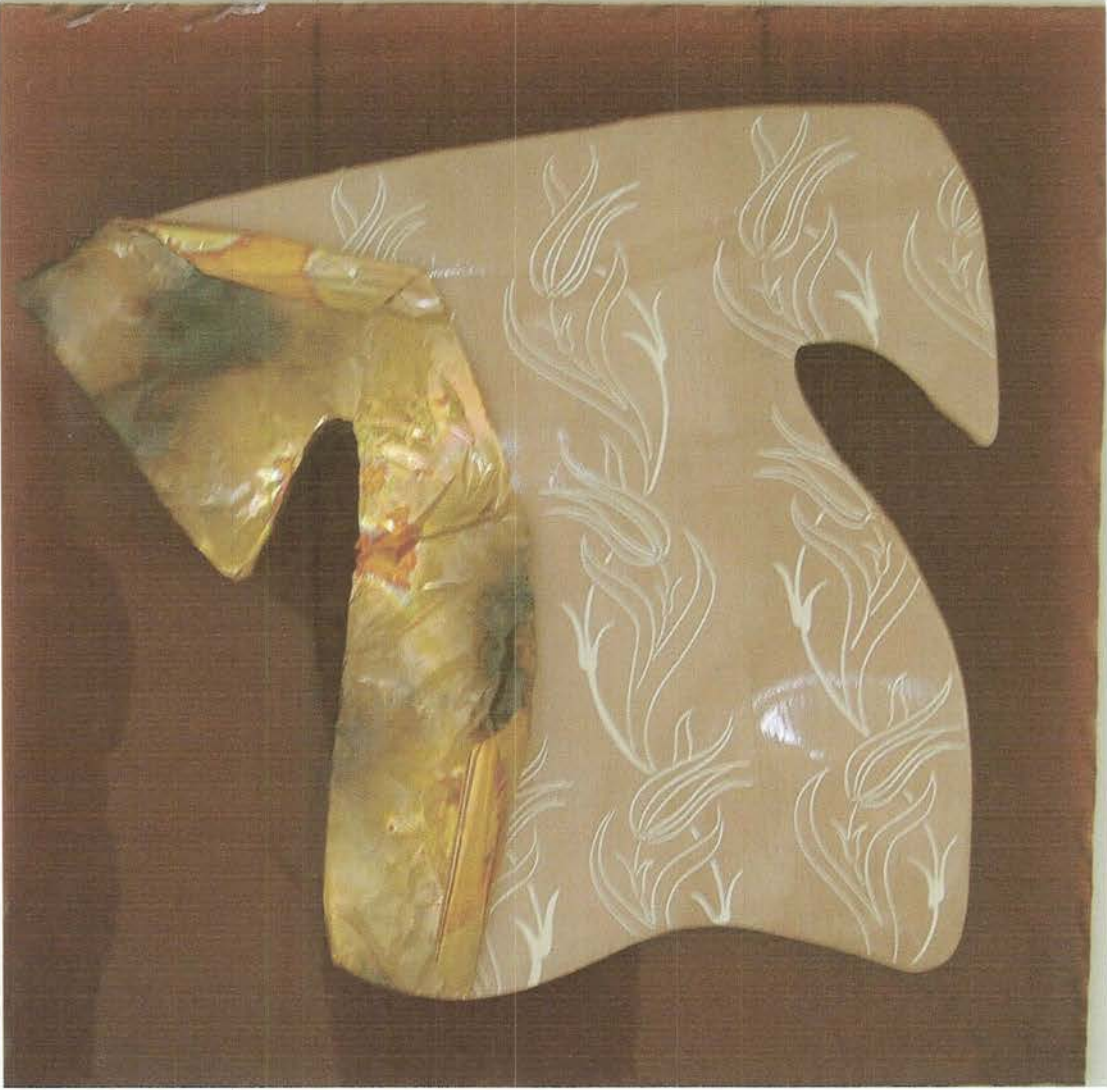
Resim 83: Sgraffito Süslemeli 40 cm. ini Tabak 1000 C°

Resim 84: Sgraffito Süslemeli 26x22 cm.7 Adet Pano 1000 C°

Resim 85: Sgrafito Süslemeli 50x50 cm. ini Pano 1000 C°

Resim 86: Sgrafito Süslemeli 50x50 cm. ini Pano 1000 C°

Resim 87: Sgraffito Süslemeli 50x50 cm. ini Pano 1000 C°

Resim 88: Sgraffito Süslemeli 50x50x10 cm. Seramik Form 1000 C°

SONUÇ

Seramiğin estetik değerini arttırmak ve uygulayıcısına göre farklı yorumlar getirmek süsleme yöntemlerinin temel işlevidir. Süsleme, biçimi güzelleştirmede kullanılan en önemli unsurdur. Çağdaş seramik sanatında da erken örneklerinde olduğu gibi süsleme yöntemleri ürüne estetik değer katmak amacıyla kullanılan, son sözdür.

Sgrafito, seramik sanatında yüzyıllardır kullanılan, her yeni üründe değişik uygulamalar yapmaya olanak sağlayan bir süsleme yöntemidir. Çiğ çamur, bisküvi pişirimi veya sırlı pişirimi yapılmış yüzeyler üzerine uygulanan astar, boya, oksit, sır gibi materyalleri kazımak sureti ile yapılabilmektedir. Sayılan farklı türlerde ki uygulama biçimleriyle, alternatif üretimlerin yapılabilmesi mümkündür.

Süsleme yöntemleri arasında en yaygın olarak kullanılanı olan sgrafito üzerinde tarihsel bir çalışma yapılmış, yaklaşık aynı zaman dilimlerinde farklı medeniyetler tarafından uygulandığı, geleneksel örneklerin sanatçılara çıkış yolu olduğu gözlemlenmiş, modern sanatlara ilham kaynağı olduğu yeni yorumlara erişildiği görülmüştür. Sgrafito yöntemin süsleme biçimlerine geniş olanaklar sağladığı saptanmıştır.

Sgrafito süslemeli örnekler yapılırken tarihsel süreçte ilk örneklerde kullanılan gözenekli kırığı renkli ve beyaz düşük pişirim sıcaklığına sahip bünyeler tercih edilmiştir. Bu bünyeler elle ve çömlekçi çarkında şekillendirilmiştir. Ana bünye kullanılarak, renklendirici oksit ve boya katkılarıyla istenilen astarlar hazırlanmış, ham ürün üzerine fırça ve püskürtme yöntemleri kullanılarak astarlama işlemi yapılmıştır.

Sgrafito yöntemi ile uygulanılacak motifler bitki ve hayvan etüt çalışmalarından yola çıkılarak, oluşturulan detaylar kullanılarak çağdaş yorumlarla dekoratif uygulamalar ortaya konmaya çalışılmıştır. Sgrafito süslemeli ürünlerin sırlamasında, düşük dereceli kurşunlu ve borlu sır bünyeleri kullanılmıştır.

Yapılan araştırmayla sgrafito süslemelere seramik sanatında yeni uygulamalarla dekoratif bir öge olarak değerlendirmeye çalışılmıştır. Sgrafito süslemelerin Dünya'nın bir çok yerinde en gözde süsleme yöntemlerinden biri olarak yüzyıllardır kullanıldığı ve ağdaş seramik sanatçıları tarafından da uygulandığı gözlemlenmiştir. Ancak yabancı seramik sanatçılarının çoğu örnekte tarz olarak benimsediği sgrafito yönteminin Türkiye'de sadece bazı uygulamalarda tercih edildiği saptanmıştır. Oysa Anadolu Selçuklularından, Bizans'a ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerine dek en gözde örneklerin verildiği, zengin geçmişe sahip bir kaynaktır. Bu nedenle yapılan çalışmada gözlemlenen, sgrafito yöntemiyle üretilmiş örneklerden faydalanılarak, ağdaş yorumlarla yeni üretimler yapmanın, seramik sanatının en eski süsleme yöntemlerinden birine, günümüzde de gereken değerin verilmesinde yardımcı olacağı saptanmıştır.

KAYNAKÇA

- Aslanapa, Oktay, Yetkin, Şerare, **İznik Çini Fırınları Kazısı II.Dönem**, İstanbul Araştırma Merkezi, İstanbul, 1990
- Ayers, John ve diğerleri, **World Ceramics**, Hamlyn, İspanya, 1981
- Ayta, Tülin, **Toprak Sanatlarında Dekoratif Uygulama Yöntemleri**, İstanbul, 1976
- Bakır, Turan, Sitare, **İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu**, Ankara, 1999
- Bulut, Lale, **Prof. Dr. Şerare Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları "Samsat Ortaçağ Sgrafito ve Champlevé Seramikleri"** Sanat Tarihi Derneği Yayınları: 1, İstanbul, 1996
- Cooper, Emmanuel, **History of Pottery**, Longman Group Limited, London, 1972
- Costentino, Peter, **The Encyclopedia of Pottery Techniques**, Tiger Books International, London, 1992
- Çobanlı, Zehra, **Seramik Astarları**, Anadolu Üniversitesi, GSF No: 15, Eskişehir, 1996
- Fehèrvári, Gèza, **Pottery of The Islamic World**, Published by Tareq Rajap Museum, Kuwait, 1998
- Fındık, Nursen, **İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları (1980-1995) Arasındaki Osmanlı Seramikleri**, Kültür Bakanlığı Sanat Eserleri Dizisi, İstanbul, 1997
- Fina, Angela and Gustin, Christopher, **The Best of Pottery**, Rocport Publishers, USA, 1998
- Flight, Graham, **Introduction To Ceramics**, Prentice- Hall Ltd., USA, 1972

- Hayes, Allen, **Southwestern Pottery**, Northland Publishing, 1996
- Manners, Errol, **Ceramics Sources Book**, Chartwell Books A Division OF Book Sales, Inc, New Jersey, 1990
- McFadden, David, Revere, **Changing Hands: Art Without Reservation, 1**, American Craft Museum, 2002
- Minogue, Coll, **Impressed and Incised Ceramics**, Gentle Breeze Publishing, Oviedo, Florida, USA, 2001
- Peterson, Susan, **Pottery by American Indian Women**, Abbewille Publishing Group, Phonix, 1998
- Phillips, Anthony, **The Complete Potters: Slip and Slipware**, B.T. Batsford Ltd, London, 1990
- Toki, John, **Hands in Clay**, Mayfield Publishing Company, California, 1995
- Tunay, İhsan, **Bizans ve Bizans Sanatı**, Ankara, 1998
- Wondrausch, Mary, **Mary Wondrausch on Slipware**, A&C Black, London, 2001
- The 100 Selected Pottery Studio In Korea**, KPS, World Ceramics Exposition, Seul, 2001
- Ceramics Review**, sayı 164, 1997
- Ceramics Review**, sayı 162, 1996
- Phoenix Rising Gallery, Artist Documents**, 2002

Pottery in Australia, Number 4, Aralık 2001

<http://www.aumda.bizart.com>

<http://www.boiserartmuseum.com>

<http://www.ceramicstoday.com>

<http://www.cincinatiartgallery.com>

<http://www.craftpotter.association.rogers.html>

<http://www.japanesepottery.com>

<http://www.kurtweiser.regents.professor.asu>

<http://www.maltbyceramics.com>

<http://www.mexicanceramic>

<http://www.papaceramics.com>

<http://www.song-mojong.html>

<http://www.southernceramic.group.co.uk>

<http://www.trocadera.com/japanesepottery/html>

<http://www.voulkos.com>

<http://www.witchcombepottery.com>